

БИБЛИОТЕКА
НА СЪЮЗЕНИТЪ СВЕЩЕНИЧЕСКИ БРАТСТВА
ВЪ БЪЛГАРИЯ
№ 6

Проф. ТОТЪ

Кой е Христосъ

ПРЕВЕЛЪ ОТЪ НѢМСКИ Д. А.

ИЗДАДЕНО ВЪ 50,000 ЕКЗЕМПЛЯРА

СОФИЯ
Печатница „Художникъ“
1937

БИБЛИОТЕКА
НА СЪЮЗЕНИТЪ СВЕЩЕНИЧЕСКИ БРАТСТВА
ВЪ БЪЛГАРИЯ
№ 6

Проф. ТОТЪ

Кой е Христосъ

ПРЕВЕЛЪ ОТЪ НѢМСКИ Д. А.

ИЗДАДЕНО ВЪ 50,000 ЕКЗЕМПЛЯРА

—•••••

СОФИЯ
Печатница „Художникъ“
1937

— На тебе, мили момко,
който жадувашъ за истината
и обичашъ да мислишъ.

Проф. Dr Tihamér Toth.

КОЙ Е ХРИТОСЪ?

Това е твърде важенъ въпросъ. Важенъ преди всичко за ония, които се наричатъ християни, а такива сме почти всички. Не е достатъчно само да вѣрваме въ Бога — „Всемогщия Отецъ, Твореца на небето и земята“, както е казано въ първия членъ отъ *Символа на вѣрата*, но трѣбва да отидеме и по-нататкъ. Да си християнинъ, значи *да вѣрвашъ още и въ Исуса Христа като въ Синъ Божий*. Отъ гледище на моя животъ тука на земята, а още повече отъ гледна точка на вѣчния ми животъ е абсолютно необходимо да вѣрвамъ въ Бога. Но не помалко необходимо е и това — да вѣрвамъ въ Исуса Христа, че Той е самиятъ Единороденъ Синъ Божий. Защото, ако не бѣше Христосъ Богъ — азъ ви моля да се не съблазнявате отъ тоя изразъ — тогава и цѣлото християнство е измама, дори най-ужасната измама, въ която нѣкога е било въвлечано човѣчеството, тогава и цѣлиятъ ни животъ не е нищо друго освенъ загатка, мъчение, безсмислица, или — както се изразяваше безвѣрникътъ Волтеръ — „une mauvaise plaisanterie“, една лоша шега.

Ако ли пъкъ Христосъ е Богъ и християнското „Вѣрую“ почива на истината, тогава и нашиятъ животъ, нашитѣ мисли и желания, както и цѣлиятъ мирогледъ на човѣчеството ще трѣбва да бжде съгласуванъ съ учението на самия Христа, съ една

дума, и животътъ ни ще бжде съвсемъ другъ. Първа ли човѣчеството въ Христа, въ душата му ще бликнатъ неизтощими извори на радостъ отъ живота, удоволствие отъ труда, миръ, истина и любовъ, — проблеми, които иначе напраздно търсятъ своето разрешение въ днешното потънало въ кръвь и разяждано отъ невѣрие общество.

Прочее, кой е [Христосъ]?

— Какво мислите за Христа? — запиталъ нѣкога Самъ Господь еврейскитѣ първенци, фарисеитѣ (Мат. 22:42). И откакъ е прозвучалъ този въпросъ преди деветнадесетъ вѣка, той се повтаря непрестанно като екъ по всички точки на земята и всѣки човѣкъ е длъженъ тѣй или иначе да му отговори. И това е най-забележителното въ личността ни Исуса Христа, че никой не може да Го игнорира, никой не може да Го подминава, а всѣки единъ, тѣй или иначе, трѣбва да се опредѣли и да вземе становище къмъ Него: или ще застане на страната на Христа, или трѣбва да се опредѣли противъ Христа! Или ще Го възлюби, или ще Го намрази! Или ще бжде щастливъ съ Него, или ще загине безъ Него!

Още едно доказателство за необикновеното величие на Исуса Христа е и това обстоятелство, че всѣка партия, всѣко течение между човѣцитѣ гледа да си присвои Христа.

Какво ли не сж казали за Него ония, които само едно не сж смѣяли до сега да признаятъ — че Той е Богъ!

— Христосъ е билъ революционеръ . . .

— Христосъ е билъ първиятъ социалдемократъ . . .

— Христосъ е билъ комунистъ . . .

— Христосъ е билъ пророкъ . . .

— Христосъ е билъ най-голѣмиятъ мъдрецъ,
живѣлъ нѣкога на земята . . .

— Христосъ е билъ великъ—най-великиятъ
учитель на човѣцитѣ..

И т. н. и т. н.

Колко много сж раздвоени мненията за Христа!

„Христосъ е билъ революционеръ?“

Да е билъ Той революционеръ въ оня смисълъ на думата, въ който тази дума ни е днесъ позната, т. е. да е искалъ само да руши и безсмислено да унищожава? — Не, и по никой начинъ — не! Дадемъ ли, обаче, на тая дума едно по-друго и по-добро значение, тогава и азъ въ никой случай не ще се противопоставямъ и не ще правя възражение срещу едно такъво гледище.

Защото —

че съ Иисуса Христа се започна единъ новъ свѣтъ;

че съ право свѣтътъ води своето лѣточисление отъ годината на Неговото рождение;

че безпомощниятъ младенецъ отъ Витлеемъ улови на своята вждица и издигна цѣлия свѣтъ—това е известно на всички, и това, заедно съ всички, и азъ наричамъ най-голѣмата революция въ историята на човѣчеството.

Нека само припомнимъ, какви възгледи царѣха въ свѣта преди идването на Христа върху брака, върху злото въ свѣта, какви възгледи имаше свѣтътъ за децата, труда и любовта — и що учеше Христосъ за всичитѣ тия нѣща! За езическия свѣтъ жената бѣше нѣщо като износена дреха,

която можеше всъкога да се смѣни. Въ езическия свѣтъ бащата обричаше на смъртъ онова отъ децата си, което пожелаеше. Езическиятъ свѣтъ не познаваше, що е това сиропиталище, домъ на човѣщина, домъ за бедни и неджгави, нѣмаше старопиталища и болници. Езичникътъ господарь можеше безъ всъко двоумение да хвърли робитѣ си за храна на своитѣ риби. Езическиятъ свѣтъ смѣташе труда за позоръ. Въ езическия свѣтъ господствуваше юмручното право и принципътъ „кръвь за кръвь“ ...

Бѣше ли въ това отношение Христось революционеръ? — Разбира се, бѣше, щомъ като Той всичкото това промѣни. А още повече, Той е такъвъ по начина, *как* промѣни дотогавашнитѣ обичаи на езическия миръ: *само съ силата на любовта и съ Своята властна дума и авторитетъ.*

Исторически фактъ е, че Христось поиска да преобрази стария свѣтъ и да създаде новъ човѣкъ. Разбира се, не съ насилие и не чрезъ промѣна само на външнитѣ форми на живота, но да преустрои вътрешния миръ на човѣка. Учението на Иисуса Христа не бѣше динамитъ, който експлодира и руши, а по-скоро квасъ, мая, която прави тѣстото да набѣбва и да оживява. Чрезъ Своего учение Христось искаше да създаде едно по-щастливо човѣчество, като създаде преди всичко по-добри хора и ги направи по-благородни, та самитѣ тѣ да могатъ да устроятъ своя общественъ и личенъ животъ на по-достойни и справедливи начала. Христось, значи, само дотолкова е революционеръ, доколкото може да се нарече революционеръ и пролѣтното слѣнце, когато въ мъртвилото на зимната природа вложи потика за да покара нѣкоя пѣпка или да събуди заспалото за новъ животъ.

Но ето идатъ други и заключаватъ, че Христосъ е билъ първиятъ комунистъ. . . .

„Христосъ е билъ комунистъ“? — То се знае, че Той не е билъ никакъвъ комунистъ, ако подъ тая дума разбираме онази система на управление, при която всичко е сложено подъ знака на бомбата и разрушението, кървитъ и страданията, и която дума тъй страшно звучи на ухото на цивилизования свѣтъ. Комунистътъ не признава никакво право на частна собственостъ, а Христосъ, въ противовесъ на това, учеше, че Той не е дошелъ да отрече 10-тъ Божии заповѣди и специално 8-та и 10-та, които закрилятъ тая частна собственостъ. Христосъ имаше за ученици не само бедняци, но и твърде състоятелни хора като Марта, Магдалена, Саломе, Никодимъ, Закхей, Йосифъ Ариматейски. Нашиятъ Господъ съвсемъ не живѣеше съ фантазии за нѣкакво си утопично свѣтоустройство, въ което всички ще бждатъ еднакво богати и обезпечени. Той много ясно и открито бѣ казалъ: „Всѣкога ще имате бедни между васъ“ (Марк. 14:7). Неговитъ речи сж богато изпѣстрени съ изрази като *наемъ, слуга, купуване, продаване, размѣна, данѣкъ*, а всичкото това показва, че Христосъ е признавалъ тогавашния общественъ строй, който е почивалъ върху частната собственостъ.

Наистина, Иисусъ не бѣше никакъвъ комунистъ, но отъ това още не следва, че Той е одобрявалъ безусловно неправомѣрното разпредѣление на земнитъ блага и несправедливитъ тогавашни стопански методи. *Христосъ не бѣше комунистъ, но Той отрече безсърдечнитъ оргии и онова егоистично използване на частната собственостъ, при което не може и дума да става за на-*

ишия дългъ къмъ другитъ. Той не само учеше, че сж „благословени милостивитъ, защото тѣ ще бждатъ помилвани“ (Мат. 5:3), не само че съветваше богатия юноша да раздаде своето богатство на беднитъ, но и подчерта твърдо, макаръ и съ голѣма тжга, че „мжно ще влѣзе богатъ въ царството Божие . Въ притчата за богатия фарисей и бедния Лазаръ Той осжди богатия не защото му тежеха нѣкакви особени грѣхове, а само заради неговото безсърдечие къмъ беднитъ.

Но поради това бѣше ли Христосъ комунистъ ? — Ако комунизъма трѣбва да разбираме нѣщо като разбойничество, разбира се, че не; но ако трѣбва да го разбираме като деятелна любовъ, Христосъ бѣше „комунистъ“. Ако комунизъмъ значи: „Разби кжщата на съседа си и му отнѣми хлѣба“, — тогава не; но когато Той припомва думитъ на Писанието; „Раздѣли хлѣба си съ гладнитъ, и заведи дома си безприютнитъ сиромаси“ (Ис. 58:7), тогава разбира се, и Христосъ бѣше „комунистъ“. Ако комунизъмъ значи: „Съблѣчи дрехата на другия!“ — тогава не; но когато Христосъ припомня, че ти си длъженъ „ако имашъ две дрехи, да дадешъ дната на този, който нѣма нито една,“ — тогава и Христосъ е „комунистъ“. Ако комунизмътъ е нѣщо като животно съ кръвясали очи, позинало да погълне цѣлия свѣтъ, тогава Христосъ не е никаквъ комунистъ; но ако комунизмътъ е нѣщо като пеликанъ, който разкжсва своитъ гърди за да нахрани малкитъ си съ собствената си кръвъ, щомъ като нѣма где другаде да намѣри храна за тѣхъ, — тогава и Христосъ е билъ „комунистъ“!...

Е, добре, тогава кой бѣше Христосъ ?

Революционеръ не бѣше, комунистъ не бѣше, — кой бѣше Той? Може *ои* единъ безпри-
мърно нѣженъ, чувствителенъ и мждѣръ Учи-
тель? Бѣше ли Той най-добриятъ човѣкъ, за ко-
гото въкове какъ въ страстно томление чезнѣ-
ше човѣчеството, а следъ появяването му и до
дѣнь днешенъ — хиляди години вече следъ раж-
дането му — стотици милиони хора стоятъ сплъ-
тени въ едно общо семейство? Бѣше ли Христосъ,
макаръ и гениаленъ човѣкъ, но само човѣкъ?

Мили момко, почне ли човѣкъ да изучава
Иисуса, опознае ли Го по-основно и по-дълбоко,
не може да не дойде до заключение, че *Христосъ*
бѣше нѣщо много повече отъ обикновенъ човѣкъ.
Въ Него има нѣщо тайнствено, което просто не
може да се побере въ рамкитѣ на единъ обикно-
венъ човѣкъ, не може да се разбере и разгатне,
ако Той бѣше само човѣкъ.

— Повѣрвай ми, казваше Наполеонъ, азъ
знамъ, що е това човѣкъ, но Христосъ, наистина,
бѣше повече отъ човѣкъ!

И преди Христа сж живѣли гении, и въ Не-
гово време, както и следъ Него е имало велики
хора; че тѣ, обаче, сж били само хора, доказа-
телство е фактътъ, че тѣ всичкитѣ, взети вку-
помъ, не бѣха въ състояние да преобразятъ,
духовно да преродятъ нито единъ единственъ
човѣкъ. А Христосъ, напротивъ, ето вече две
хиляди години живѣе между насъ, милиярди и
милиярди му разтварятъ дверитѣ на своитѣ души,
грѣшници ставатъ свети, престѣпници се об-
ръщатъ, превититѣ подъ житейското бреме се из-
правятъ, а смъртно болнитѣ почватъ да се рад-
ватъ на нови сили. Кжде сж великитѣ хора отъ

миналото или днесъ, които биха могли поне единъ единственъ страдалецъ наистина да утешатъ? Хилядолѣтия вече какъ Христовиятъ балсамъ капе и облекчава измжченитѣ човѣшки души! Тука, при животворния източникъ на енергията, която безспирно и съ ненамаляваща сила извира изъ личността на Христа, всѣки е длъженъ, безъ каквито и да било други доказателства, да признае, че наистина не е възможно Христосъ да е само човѣкъ.

Тука, обаче, трѣбва да си зададемъ втория въпросъ :

За кого да Го смѣтаме тогава?

Кой бѣше Христосъ и що искаше Той?

Църквата отговаря:

— Той е Синъ Божий и дойде да ни спаси!

Колко простъ и колко познатъ на всички отговоръ, нали? Но ние ше трѣбва да го разчоплимъ и да видимъ, каква драгоценна и неизчерпаема златна мина е той за насъ.

Нѣма защо да се боимъ, нѣма що да укриваме, нѣма отъ какво да се смущаваме: тъй кристално ясна е нашата вѣра!

— Кой бѣше Христосъ?

— Богъ и човѣкъ едновременно.

— Богъ? А откъде знаемъ това?

— Той Самъ ни го е казалъ.

— Е, добре, Той го е казалъ. Но може ли човѣкъ да вѣрва въ нѣщо толкова невѣроятно?

— Не! „Ей току така“ човѣкъ наистина не може да вѣрва. Но когато нѣкой може *това* да върши, което *Той вършеше*, и когато има *такъвъ*

характеръ, какъвто Той имаше, и когато води такъвъ животъ, какъвто Той водеше, и когато, най-сетне, е такава личностъ, каквата Той бѣше, — такъвъ единъ човѣкъ не може да е само човѣкъ и нему можемъ напълно да вѣрваме.

Отворете Евангелието и провѣрете! Всѣкжде, кждето прочетете Христови думи, не може да не останете подъ впечатлението: тука говори самиятъ животъ!

О, каква истина, каква сила!

Христосъ е Богъ: това ни казватъ Неговитѣ думи.

Христосъ е Богъ: това ни говорятъ Неговитѣ дѣла.

Христосъ е Богъ: това ни казва Неговиятъ характеръ.

Само така можемъ да си обяснимъ, защо отъ 2000 години насамъ милиони и милиарди хора колелопреклонно сж поднасяли и още поднасятъ Нему — на Христа — своитѣ жалания, своитѣ честолюбия и самолюбия, своята кариера и цѣлия си животъ. Онзи, за Когото, въ своитѣ борби и напряжения, тѣ сж давали и последни сили; Онзи, чието изгубване за човѣчеството всѣкога е чувствувано едва ли не като самата смъртъ, — Той не може да бжде само човѣкъ, та макаръ и първъ между хилядитѣ други човѣци. Не, Христосъ е нѣщо много повече отъ човѣкъ.

Нитче нѣкога написа тия богохулни думи: „Чуе ли човѣкъ недѣленъ день звѣна на камбанитѣ, неволно се запитва: възможно ли е това? И този звѣнъ е за она еврейнъ, когото преди две хиляди години самитѣ евреи разпнаха, за гдето твърдѣше, че е Синъ Божий и това твърдение не под-

крепи съ никакво доказателство!“ Голѣмиятъ циникъ и не забележаваше, колко много самъ си противоречи, защото, ако наистина за божествеността на Исуса нѣмаше никакво друго доказателство, както той пишеше, звѣнътъ на камбанитѣ отъ две хиляди години насамъ самъ по себе си е вече предостатъчно доказателство! Може ли да се помисли дори, че Неговото име, доколкото Христосъ е билъ само човѣкъ, е могло тъй да устои на зжба на времето и свѣтовната история? На този въпросъ ние ще се спремъ нататкъ по-подробно, за да докажемъ, че и самата история свидетелствува за Исуса Христа, че Той е Богъ!

Сега на въпроса: бѣше ли Христосъ Богъ?

Но, ще се почувди нѣкой, толкова ли е важно да се знае това?

—Разбира се, че е важно. За всѣки вече трѣбва да е ясно, че не е достатъчно ако приемемъ, че Христосъ е само човѣкъ, най-мѣдриятъ ако щѣте на свѣта; не е достатъчно ако приемемъ, че Той е най-милиятъ учителъ, или пъкъ най-идеалниятъ въобщо човѣкъ. Всичкото това е недостатъчно; то не задоволява. Душата не може да се успокои докато не извика като апостола Петъръ: „Ти си Христосъ, Синъ на Живия Богъ!“

Защото: ако Христосъ наистина е Богъ, тогава и всичко свързано съ Него ще ни се яви въ друга свѣтлина, отколкото ако да не бѣше Богъ.

Никой не ще отрече, че *Неговото* учение е чудно хубаво и затрогва; но ако Христосъ е само човѣкъ, тогава ще мога да избирамъ между думитѣ и учението му и само това да възприемамъ, което ми харесва. Ако, обаче, Той е Богъ, азъ съмъ длъженъ смирено да вѣрвамъ на всичкитѣ Му думи.

Истина е и това, че *Неговитѣ заповѣди* сами по себе си иматъ твърде голѣма стойность, дори и ако Той да бѣше само човѣкъ! Само че, засѣгнатъ ли ни дълбоко, види ли ми се тежко тѣхното спазване, азъ търся нѣкакъвъ изходъ и гледамъ да ги заобиколя. Но ако Христосъ е Богъ, тогава Самъ Богъ е далъ тия заповѣди; тогава азъ съмъ длъженъ и до последната йота точно да ги съблюдавамъ, дори и когато това ще е за мене непоносимо тежко.

Ако Христосъ е Богъ, Неговитѣ заплашвания сж далече по-страшни! Ако Христосъ е Богъ, Неговитѣ пѣкъ обѣщания сж неизказано по-сладки! Ако Христосъ е Богъ, тогава Неговиятъ примѣръ много повече задължава! А особено пѣкъ това: Ако Христосъ е Богъ, тогава Неговиятъ животъ за мене е цѣла благодать!

Ето така разбирамъ азъ: Съ божеството на Иисуса се утвърждава или пада самата християнска религия. Тѣй разбирамъ и това, защо християнството още отъ самото си начало тъкмо това свое „вѣрую“ — вѣрата, че Христосъ е Богъ — защищаваше и при най-кървавитѣ борби и горчиви душевни страдания, които имаше да изживѣе, и защо християнитѣ предпочитаха по-скоро да бждатъ продавани, да бждатъ убивани, да се лишатъ отъ живота, отколкото да се отречатъ отъ вѣрата си въ божеството на Иисуса. Така разбирамъ и това, защо християнството съ таково упорство държеше и държи здраво на това учение.

За мене е ясно: ако Христосъ не е Богъ, Той може да е какъвто щѣте герой на вѣрата, но не и Спасителъ на свѣта!

Ако Христосъ не е Богъ, Той все още може да бжде причисленъ къмъ другитѣ основатели на религии като Буда, Мохамедъ, Конфуци и др., но никога Той не ще бжде нѣщо повече отъ тѣхъ.

Ако Христосъ не е Богъ, какво ще остане отъ Неговото обещание: „На които простите грѣховетѣ, на тѣхъ ще се простятъ“ ?

Ако Христосъ не е Богъ, какво ще стане отъ Неговото обѣщание, че Той ще дойде пакъ да сѣди живитѣ и мъртвитѣ ?

*Не е ли Христосъ Богъ, тогава нѣма и ни-
какво християнство !*

Но Христосъ е Богъ !

И защото е Богъ, и въ най-голѣмитѣ наши нужди ние сладко можемъ да Му извикаме : „Господи, спаси ни, защото погиваме !“

И защото е Богъ, ние можемъ съ съкрушено ърдце да изплачемъ предъ Него : „Господи, бжди милостивъ къмъ мене, нещастния грѣшникъ !“

И защото е Богъ, Той може да ни каже : „Който яде Моята плътъ и пие Моята кръвь, ще да има вѣченъ животъ, ако дори да е билъ мъртавъ !“

И защото е Богъ, Той е нашъ Изкупитель !

И защото е и човѣкъ, Той е и нашъ братъ .

И защото е Богочовѣкъ, Той е нашъ Господъ и Спаситель, Който всички зове при Себе си подъ кръста !.. И тамъ, колѣничили предъ Него, нека молитвено Му поднесемъ сърдцето си : *„Господи Иисусе, за Тебе живяя, за Тебе съмъ готовъ и да умра ! Господи Иисусе, твой съмъ азъ и въ живота и въ смъртта си !“* ^н

Христосъ е Богъ: това ни говорятъ Неговитѣ думи.

Св. Апостолъ Петъръ въ второто си послание до повѣрвалитѣ въ Иисуса ни обръща вниманието върху нѣщо по-особено. Той пише: „Растете въ благодать и познаване на Господа нашего и Спасителя Иисуса Христа“ (2 Пет. 3 : 19). Като че ли е искалъ да каже: „Не е достатъчно само да вѣрвате въ Христа. Не е достатъчно да знаете това или онова за Него, но се постарайте всѣкога по-основно да Го познавате, все по-дълбоко да проникнете въ Христа, защото отъ това зависи щастието или нещастieto, да бждете или да не бждете, животътъ или смъртъта“.

И понеже искамъ да послушамъ съвета на ап. Петра, затова на този едничкъ въпросъ: *Кой е Христосъ?* — ще посвета нѣколко беседи. Самъ Господъ нѣкога зададе този въпросъ, когато запита ученицитѣ Си: „А вие, за кого Ме имате?“ И ние трѣбва да отговоримъ не друго, а онова, което отговори тогава ап. Петъръ отъ името на всички апостоли: „Ти си Христосъ, Синътъ на Живия Богъ“ (Мат. 16 : 16). Да, тъй да отговоримъ, но откъде знаемъ това? Вѣрваме и изповѣдваме, че Христосъ е Богъ, но на кое основание вѣрваме това?

○ Ние вѣрваме така, преди всичко, защото Той е казалъ това нееднократно и подъ разни форми.

Ние вѣрваме това още и затуй, защото, не на последно мѣсто, и дѣлата Христови свидетелствуватъ за това, както ще видимъ въ следната беседа.

И най-после, ние вѣрваме въ това, защото отъ цѣлия Му характеръ, отъ цѣлата Му личностъ е явно, че Той е Богъ — за това ще говоря пѣкъ въ третата си беседа.

А въ третѣ последующи беседи ние ще се обърнемъ и къмъ историята и ще я запитаме, какво говори тя за божественостъта на Христа?

Дивна е вѣрата, която проповѣдва християнството: *Христосъ е Богъ!* — Невѣроятнo, но не и необосновано е това твърдение. Ние го проповѣдваме, ние го изповѣдваме навсѣкжде, защото човѣкъ съ здравъ разумъ не може да мисли другояче.

Нека разгледаме сега първия въпросъ: *Какво говори самъ Христосъ за Себе Си?* Казва ли ни, че Той е Богъ, че Той и Небесниятъ Му Отецъ сж по сжщество едно? Казва ли, че Той е Синъ Божий?

Христосъ е „Синъ Человѣчески“.

Който обича да чете св. Писание, може много лесно при първия още въпросъ да се спъне. На всѣка крачка въ св. Писание се среща единъ особено забележителенъ начинъ на изказване, който като че ли систематически отрича божеството на Исуса Христа. Въ четиритѣ Евангелия 82 пжти чуваме отъ Собственитѣ Му уста този чуденъ изразъ — че Той е „Синъ Человѣчески“:

— Синъ Человѣчески не знае, где глава да да подслони.

— Синъ Человѣчески ще страда.

— Синъ Человѣчески пакъ ще дойде съ голѣма сила и съ слава. . . и т. н.

Какво иска да каже съ това „Синь Человѣчески?“ Защо Господь съ такова предпочитание се нарича така? Или иска само да създаде мъчнотии за днешния човѣкъ, когато той чете, че Христось самъ се нарича не Богъ, а Синь Человѣчески? Ето, ще си каже всѣки, Той самъ се нарича не друго, а човѣкъ,

— О не, съвсемъ не! Този изразъ само намъ се вижда да е нѣкакъ особенъ, не обаче и на иудеитѣ, които добре знаеха, какво бѣше неговото сжщинско значение. Всѣки слушатель на Господа знаеше много добре онова мѣсто отъ пророкъ Даниила, кждето пророкътъ говори за новитѣ времена (Дан. 7: 13 и по-нататъкъ). Въ своето видение Даниилъ вижда, какъ въ небеснитѣ облаци, т. е. съ божествена сила иде нѣкой, подобенъ на „Синь Человѣчески“, комуто ще служатъ всички народи, племена и езици, и чието владичество ще бжде владичество вѣчно, а царството му никой не ще може да преодолѣе. Тѣй говори пророкъ Даниилъ за бждещия Месия. Това видение на Даниила бѣше известно на иудеитѣ и ако Христось самъ се нарича съ това известно и познато на всѣки име — Синь Человѣчески — то всѣки иудеинъ знаеше, че съ това Той посочва именно върху изпълнението на пророчеството на Даниила.

Но комуто е непонятенъ този библейски начинъ на изразяване, имащъ прозхода си въ споменатото по-горепредсказание, по други изрази на Господа може и трѣбва да разбере, че Христось въ единъ пунктъ *ясно и подчертано* се различава отъ насъ обикновенитѣ хора.

Господъ Исусъ Христосъ, Който иначе, по начина на Своя животъ и по всичко, съ изключение на грѣха, бѣ подобенъ намъ. — бѣше пълень човѣкъ, никога не се сравни съ Своитѣ апостоли, щомъ станеше нужда да имъ говори за собствената си личностъ.

Това е особено важно! Той говори за Бога като за „Свой Отецъ“, а после имъ говори за Него, като за „тѣхень Отецъ“. Като че искаше да каже: Богъ е за Мене Отецъ, както и вамъ е Отецъ, но Азъ съмъ по-другояче Нему Синъ, а не както сте вие. Когато апостолитѣ Го помолиха да ги научи нѣкоя молитва, Той имъ каза това: „Когато се молите, казвайте: Отче нашъ, Който сивъ небесата!“ (Лук. 11:1—и понататъкъ). Т. е, *Вие* казвайте тѣй: „*Отче нашъ*“, а Азъ нѣма защо да казвамъ „Отче нашъ“. Сжщото виждаме и при другъ единъ случай: „Азъ отивамъ при Моя Отецъ и при вашия Отецъ“ (Иоанъ 20:17). И понататъкъ: „Моятъ Отецъ. е . . . за Когото вие казвате, че е вашъ Богъ“ (Иоан. 8:54).

Отъ всичкото това е ясно, че Богъ въ съвсемъ друга смисль бѣше Отецъ на Господа нашего Исуса Христа, а не тѣй, както ние хората обичаме да казваме за Бога, че е нашъ небесень Отецъ.

Наистина, ако само това имахме за единствено доказателство за Божеството на Христа, то ще бжде съвсемъ недостатъчно. Но работата стои по друго яче! Ако разгнемъ Евангелията, ще се натъкнемъ веднага на голѣмъ брѣгъ изрази на Самия Исуса, които нѣма да оставатъ нито следа отъ съмнение върху това, че Христосъ безусловно нарича Себе си Богъ.

Доколкото ми позволява разполагаемото време, ще приведа, само най-важнитѣ мѣста — думи на Господа, защото ако бихъ рекълъ да наведе всичкитѣ относящи се до въпроса текстове, ще трѣбва току речи да ви процитирамъ цѣлото Евангелие.

Христосъ е едносщещенъ съ Небесния Отецъ.

Преди всичко посочвамъ оня изразъ на нашия Господъ Иисуса, въ който открито Той заяви, *че по сщцность Той и Небесниятъ Му Отецъ сж едно*

Върнали се бѣха веднажъ седемдесеттѣ и двама ученици отъ своята мисионерска работа и пълни съ въодушевление, съобщаваха на Христа, че въ Негово име даже бѣсоветѣ имъ се покорявали. Тогава, подобно на утрenna пѣсенъ на полетѣла къмъ небето чучулига, се отрони отъ устата на Иисуса хвалебствие къмъ Отца: — Всичко Ми е предадено отъ Моя Отецъ и никой не познава Сина, освенъ Отецъ, и нито Отца познава нѣкой, освенъ Синътъ и комуто Синътъ иска да открие (Мат. 11:27).

Който съвсемъ спокойно иска да обмислития думи, въ него не ще остане ни най-малко съмнение по това, че Христосъ смѣта Себе си едносщещенъ съ Отца. Сжщата тази мисълъ, която обикновенъ човѣкъ никога още не е изговарялъ и, ако е съ всичкия си умъ, никога не ще изговори, Христосъ повтаря въ последния часъ на земния Си животъ: „Даде Ми се всѣка власть на небето и на земята“ (Мат. 28:18).

Другъ пжтъ, като бѣше утрупанъ наново съ въпроси, иудеитѣ направо го запитаха: „Ако си Христосъ, кажи ни това открито!“ (Иоан. 10:24).

Този път Христосъ издигна гласъ и съ не-
обикновено величие каза тъй, че всички вѣкове и
народи да могатъ да го чуютъ: „Азъ и Отецъ сме
едно!“ (Иоан. 10:30).

Казвамъ ви, такъво слово тази грѣшна земя
никога не бѣше чула! Че има единъ Богъ и че
въ цѣлия свѣтъ нѣма нищо, което да може да се
сравни съ Него, това се знаеше; — и при все това
„Азъ и Отецъ сме едно!“ И не само по мощъ, не
само по мждростъ, но и по сщность, по божески
животъ!

Ето и други думи: „Отецъ е въ Мене и Азъ
съмъ въ Отца“ (Иоан. 10:38). Той казва за Себе
си, че е билъ въ Отца, преди да дойде на земята
(Иоан. 3:13). Преди да е билъ още свѣтътъ, Той
е ималъ дѣлъ въ славата и величието на Отца
(Иоан. 17:5) и „преди да е билъ Авраамъ, Азъ
бѣхъ“ (Иоан. 8:58).

Ако да не бѣше Христосъ равенъ на Отца
по Своята сщность, какъ можеше да каже Той:
„Който Мене вижда, вижда Оногова, Който Ме е
пратилъ?“ (Иоан. 12:45) А когато ап. Филипъ
се обърна къмъ Христа съ молба да му покаже
Отца, съ какво право му отговори: „Филипе, който
Мене вижда, вижда и Отца. А какъ можешъ да
казвашъ: „Покажи ми Отца“? Или не вѣрвашъ, че
Азъ съмъ въ Отца и Отецъ въ Мене“? (Иоан.
14:9—10).

Да отидемъ по-нататкъ!

Той говори и въ *притчѣ* си съвсемъ от-
крито за Своята божеска висота. Въ притчата за
работниците на лозето, Той се нарича синъ на
стопанина на лозето, който пъкъ е самиятъ Богъ
(Мат. 21 глава). При царското сватбено тържество

(Мат. 22 глава) Той — Христосъ — пакъ е синътъ на небесния царь.

Другъ пжтъ запита направо фарисеитъ, споредъ тѣхъ, чий синъ е Христосъ, а тѣ отвърнаха: — Давидовъ.

Но Христосъ имъ отговори:

— Давидъ пише въ единъ отъ псалмитъ си (109), че грядущиятъ Месия ще бжде неговъ Господь. Какъ може да бжде това? Истина е, разбира се, че по плътъ Той е потомъкъ на Давида, но заедно съ това Той е и нѣщо много повече (Мат. 20:41 и по-нататъкъ).

Освенъ това Господь Иисусъ Христосъ говори за такива свои права, които можеше само тогава да има, ако *Той е равенъ по сжщество съ Бога.*

За примѣръ ще посочимъ, *какъ се отнасяше Христосъ къмъ Божиитъ заповѣди.* Въ петата глава отъ Евангелието на Матей Иисусъ говори многократно: „Чули сте, че бѣше казано: „не убивай!“ Азъ пъкъ ви казвамъ... Сжщото говори за брака, за клетвата, за отмжщението, за любовта къмъ ближния... Шестъ пжти повтаря Господь тържествено: „Азъ пъкъ ви казвамъ“... На що се опира тука Христосъ, за да говори тѣй върху сжщността на закона? Моисеевиятъ законъ бѣше даденъ отъ Бога. А кой бѣше Христосъ и за какъвъ се смѣташе Той, за да се наеме да допълня тия заповѣди? Съ това не говореше ли съвсемъ ясно, че Той стои надъ закона, защото по сжщество е равенъ на Оногова, Който е далъ самия законъ, т. е. на Бога? По-рано говореше Богъ на планината Синай, а сега говори пакъ Богъ, но на друга планина — въ нагорната си проповѣдь. Тѣй никой пророкъ не се е осмѣлявалъ да

говори. Всички се борѣха да се спазва Моисеевия законъ, но никой не мислеше, че трѣбва той да проповѣдва нѣкакъвъ законъ. Пророцитѣ тѣй започваха своитѣ слова: „Така говори Господь“... А Христосъ, напротивъ, започваше тѣй: „Азъ пъкъ ви казвамъ“... Каква грамадна разлика!

Има единъ многозначителенъ фактъ: иудеитѣ съ най-строга педантностъ изискваха да се спазва заповѣдта за сѣботната почивка. А Христосъ Господь и тази заповѣдъ нарушаваше, когато намираше за нужно. Иудеитѣ гледаха на това съ лошо око и високо негодуваха. Но Христосъ имъ каза право въ лицето: „Синъ човѣчески е Господь и на сѣботата! (Мат. 12:8).

Такъвъ единъ изразъ въ устата на кой и да е човѣкъ безсѣмнено ще бжде нѣщо нечувано. А иудеитѣ твърде добре разбраха, че Христосъ чрезъ тия думи подчерта, какво Той е Богъ.

Когато изцѣри въ една сѣбота 38-годишния боленъ, съ това Той установяваше Своята власть и надъ сѣботата: както Неговиятъ Отецъ Небесенъ работи и въ сѣбота — управлява свѣта, така и Той ще работи (Иоан. 5:17).

— Отецъ не сѣди никого, а цѣлия сѣдъ е предалъ на Сина... Който не почита Сина, не почита и Отца, Който Го е пратилъ (Иоан. 5:22—23). Какво друго е това, освенъ явно подчертаване изъ самитѣ Му уста, че Христосъ е Богъ?

А когато Христосъ казва, че Отецъ ще прати Духъ Свети въ Негово име (Иоан. 14:26) и че Духъ Свети Него ще прослави, защото отъ Неговото ще вземе (Иоан. 16:14), не приписва ли си съ това права, които единствено подобаватъ на Бога?

Но нека минемъ още по нататъкъ!

Че Христосъ се е смѣталъ за Богъ, ясно е и отъ *Неговитъ предсказания, както и отъ заплахитъ Му*. Ако да не се смѣташе равенъ на Бога, какъ и съ какво право Той изискваше такава безусловна преданостъ и обичъ, такава любовъ, която единствено подобава на Бога?

А Той я искаше!

„Който обича баща или майка повече отъ Мене, не е достоенъ за Мене, и който обича Синъ или дъщеря повече отъ Мене, не е достоенъ за Мене“ (Мат. 10:37).

Кога би се осмѣлили нѣкой нѣкжде по земята да изисква подобно нѣщо отъ другитѣ хора — да му оказватъ повече обичъ, отколкото на своитѣ близки?

— Азъ съмъ пжтътъ, истината и животътъ! (Йоан. 14:6), каза Той за Себе си.

Най-мждритѣ отъ човѣцитѣ само търсѣха пжтя, гледаха да откриятъ истината и можеха само да констатираатъ:

— Свойствено е на човѣка да грѣши . . .

А Христосъ идва и казва за Себе си, че Той е въплотената истина, единствениятъ пжть и вѣчниятъ животъ!

А чуйте сега Неговитѣ съ безпримѣрно само-съзнание пророчески думи за страшния сждъ! Христосъ казва, че Той самъ разпредѣля вѣчната сждба надъ хората, че отъ Него зависи, да ли нѣкой ще отиде въ вѣченъ животъ или ще бжде тласнатъ въ вѣчно осжждане.

Ако да не бѣше се смѣталъ за Богъ, какъ тогава можеше да иска за Себе си *такава без-*

условна и непремънна любовъ, отъ която да зависи даже вѣчниятъ животъ?

— Който вѣрва въ Сина, има вѣченъ животъ, а който откаже да вѣрва въ Сина, не ще види животъ: гнѣвътъ Божий пребждва надъ Него (Йоан. 3:36).

— Който вѣрва въ Мене, макаръ и да умрѣ, ще оживѣе (Йоан. 11.25).

Само човѣкъ съ *здравъ* разсждѣкъ може да твърди подобно нѣщо за себе си.

Ако да не бѣше се смѣталъ за Богъ, съ кое право Христосъ възнаграждаваше Своитѣ последователи съ царството небесно и плашеше невѣрниците съ вѣчно осждане?

— Истина ви казвамъ, вие, които Ме последвахте, при пресъздаването на свѣта (при второто пришествие), кога Синъ Человѣчески седне на престола на славата Си, ще седнете и вие на престола, за да сждите дванадесеттѣ колена израи. леви. И всѣки, който остави кжца, или братя, или сестри, или баща, или майка, или жена, или деца, или ниви заради Моето име, ще получи стократнс и ще наследи вѣченъ животъ (Мат. 19:28-29).

Кой другъ би си позволилъ да каже подобно нѣщо за себе си?

А тежко на оня, който не вѣрваше въ Христа!

— Защото ще дойде Синъ чловѣчески въ славата на Отца Си съ Своитѣ ангели и тогава ще въздаде всѣкому споредъ дѣлата (Мат. 16:27).

Би ли си позволилъ нѣкой, който е само *човѣкъ*, така да говори за себе си?

Е, добре, ако Христосъ не се е смѣталъ за човѣкъ, тогава за какъвъ се е смѣталъ? За *ангелъ*?

— Не, а за нѣщо много повече! На ли четемъ, че

следъ изкушението Му ангели побързали да дойдатъ да Му служатъ? (Мат. 4:11). А когато ап. Петъръ въ своята ревностъ отрѣзалъ ухото на слугата на първосвещеника, съ какво самосъзнание Христосъ му каза: „Мислишь ли, че не мога да помоля Моя Отецъ и Той веднага ще Ми представи повече отъ 12 легиона ангели? (Мат. 26:53).

И тъй, за кой се имаше Христосъ?

Ето че стигаме сега до Неговитѣ съвършено ясни и красноречиви думи, до Неговото открито месиянско изповѣдание, че Той —

Христосъ е спасающиятъ Богъ!

Че Христосъ, наистина, е гледалъ на Себе Си като на нѣщо много повече отъ обикновенъ човѣкъ, е явно отъ *Неговото месиянско самосъзнание*. Често Той говори за това, че ще страда и умре, *та чрезъ Своята смъртъ да даде удовлетворение за грѣховетъ на човѣцитѣ*.

— Тъй много Богъ възлюби свѣта, че отдаде Своя единороденъ Синъ, та всѣкой, който вѣрва въ Него, да не погине, но да има животъ вѣченъ (иоан. 3:16).

Понататъкъ:

— Синъ човѣшки е дошелъ не да Му послужатъ, но да послужи, и да даде живота си за спасение на мнозина. (Мат. 10:45).

— Това е Моята кръвъ на Новия Заветъ, която се излива за васъ и за мнозина, за да имъ се простятъ грѣховетъ. (Мат. 26:28).

Кажете сега, има ли на земята човѣкъ, който би си позволилъ да твърди, че неговата кръвъ може да очисти човѣчеството отъ грѣхъ? Човѣшката кръвъ може най-много да остави върху дрехата и, върху съвестята по едно петно и повече нищо. А че него-

вата сила ще стигне до престола на Всевишния и ще заличи всичкитѣ грѣхове на стотици и милиарди претоварени съ грѣхове хора, — който може да каже това за себе си, той дава достатъчно доказателства, че не е обикновенъ човѣкъ

Христосъ се чувствуваше, че е Богъ и така говорѣше за Себе си открито.

Предъ Каиафа стои Христосъ, заграденъ отъ лъжесвидетели. Неговитѣ врагове бѣха всичко добре подготвили, но тѣ желаеха да не липсва на тѣхната присяда и законната покривчица . . . Адскиятъ имъ, обаче, планъ все не можеше да се постигне, защото лъжесвидетелитѣ си противоречеха и цѣлата работа рискуваше да потъне въ водата . . . Най-после първосвещеникътъ съ тържествующе лице се изправи и постави въпроса, който бѣше решающъ за подсъдимия :

— Заклевамъ те въ Бога Живия, кажи ни, ти ли си Христосъ, Синъ Божий? (Мат. 26: 63).

Настана най-тържественитя моментъ! А Господъ отговори спокойно :

— Ти го каза! Т. е. — Да, така е!

Христосъ знаеше, че съ това Той се обрича на смъртъ, но при все това, Той не поиска да премълчи отговора. Този отговоръ не остави мѣсто повече за никакво съмнение.

— Тогава първосвещеникътъ разкъса дрехата си и рече: „Той Богохулствува! Каква нужда имаме повече отъ свидетели? Ето нѣ, вие сами чухте богохулството му!“ (Мат. 26: 65).

— *Христосъ трѣбва да умре, защото се прави Синъ Божий! — това бѣше мотивътъ за осъждането Му.*

Това, мили момко, е и нашето първо доказателство за божеството на Исуса Христа: *Той бѣше Богъ, защото Самъ казаше това!*

Разбира се, това не е единственото ни доказателство — ние по-доле ще чуемъ и други още доказателства; тия, обаче, които отричатъ божеството на Исуса Христа, стоятъ сега предъ една неразрешима загадка. Тѣ казватъ: Христосъ не е Богъ, но Той—това не отричаме—е най-добриятъ, най-идеалниятъ, най-мждриятъ човѣкъ на свѣта.

Е добре, питамъ азъ:

—Можеше ли Христосъ да бѣде най-идеалниятъ човѣкъ на свѣта, ако Той не говореше истината?

Повече отъ 100 пжти подчертава Той Своитѣ божески качества и Самъ се нарича Богъ; това е безспорно. Ни повече, ни по-малко: ако Христосъ да бѣше само човѣкъ, ние не сме длѣжни нито веднажъ да кажемъ, че е идеаленъ човѣкъ, щомъ като помнимъ всичкитѣ му ония думи и изрази, които вече цитирахме по-горе.

Но азъ добавямъ и това:

Въ живота на Исуса има много нѣщо, което ние съвсемъ не разбираме. Можемъ всѣкакъ да Го изучаваме, можемъ съ най-голѣма любовъ да проследимъ всѣка една Негова крачка и все пакъ ще останатъ неразгадани още много тайни и загадъчности, които трѣбва само на вѣра да приемаме. Тайна е вече самото Му раждане въ прославената отъ ангелитѣ коледна нощъ. Тайна е Неговото раждане отъ Дева, която „не познаваше мжжъ“. Тайна е животътъ Му между насъ. Тайна сж страданията Му. Тайна е възкресението Му.

И колко чудно: въпреки Неговата пълна загадъчностъ нѣма друга личностъ въ свѣтовната история, която да ни е толкова близка и да е въ толкова тѣсно отношение къмъ насъ. И можемъ да не разбираме много нѣща въ живота Му, все пакъ отговорътъ ни за Него не може да е другъ, освенъ този на апостолитѣ, които сжщо не разбираха напълно Христа, когато Той за първи пжтъ имъ заговори за всесветото тайнство — Евхаристията — и невѣрющиятъ народъ го напусна поради това.

— А Иисусъ рече на 12-тъ: да не искате и вие да си отидете?

Симонъ Петъръ тогава Му отговори:

— Господи, при кого да отидемъ? Ти имашъ думи за вѣченъ животъ! И ние повѣрвахме и познахме, че *Ти си Христосъ, Синътъ на Бога Живия*. (Йоан. 6:68—70).

Христосъ е Богъ: това ни казватъ дѣлата му

Рисуватъ Христа различно. Но къмъ най-интереснитѣ и дълбокомислени изображения на Христа смѣтамъ образа на малкия Иисуса съ земното кжлбо въ ржка. Тази пълна противоположностъ между грамадния земенъ валякъ и безпомощното дете илюстрира най-добре онова учение на вѣрата, споредъ което Христосъ е Творецътъ на земята и неинъ Вседържителъ и Господъ.

„Отроча родися намъ, синъ и дадесе намъ, егоже началство бистъ на рамѣ его“ — съ тѣзи дълбокомислени слова се почватъ тритѣ коледни служби.

Откъде е това въодушевление и защо коледната нощъ ни е така света? Затова, защото нѣкога презъ този месецъ се случи едно велико, извънредно велико събитие, като че ли новъ свѣтъ се създаде: Синътъ на вѣчния Отецъ при Своята божеска природа взе и човѣшката; Богъ стана човѣкъ.

— Богъ станалъ човѣкъ ли? Невѣроятно!—ще извика всѣки, който чуе това, и този неволень викъ е вече доказателство, че ние сме изправени предъ едно велико събитие. Да, това е съвършено невѣроятна мисль, това е мисль, която превъзхожда всички човѣшки фантазии, та никому не би и хрумнало подобно нѣщо да измисли.

Но нашата вѣра въ Христа съвсемъ не се спѣва отъ това очудване. Нечутата, невъзможната за човѣшкия разумъ мисль, споредъ която Христосъ въ действителность е слѣзлиятъ при насъ Богъ, е самата истина; до нея неизбѣжно ни довеждатъ законитѣ на логиката.

Животътъ на Христа е преизпълненъ съ дѣла, които просто не могатъ да се обяснатъ като дѣло само на слабата човѣшка сила.

Ако разгледаме именно Неговитѣ чудни дѣла, веднага ще видимъ, че Той чрезъ дѣлата Си се проявява като абсолютенъ господарь на живота и смъртта, като неограниченъ властелинъ надъ живата и мъртва природа, и ние не можемъ да не дойдемъ до заключението, до непоколебимото убеждение, че *който може да извършва подобни дѣла, той не може да е само човѣкъ.*

Думата е за

чудесата на Христа.

Не разполагамъ съ време за да изброя по редъ чудесата на Исуса Христа, или поне да разгледамъ най-важнитѣ отъ тѣхъ, но четете Евангелието и вие на всѣка крачка ще срещнете разказано за Негови чудеса. Поради това, толкова за по-необходимо смѣтамъ да се спра върху тѣхната доказателствена сила и да размѣна нѣкои мисли по тѣхъ.

Христосъ самъ не единъ пѣтъ се позоваваше на чудесата Си—тъ свидетелствуваха за Него, че е Богъ.

Тѣй:

Веднажъ Иоанъ Кръстителътъ изпратилъ свои ученици при Исуса да имъ каже, истина Той

ли е Месия, Който трѣбваше да дойде, а Христосъ ги отпустина съ отговора: „Идете и кажете на Йоана какво чувате и виждате: слѣпи проглеждатъ, хроми прохождатъ, прокажени се очистватъ, глухи почватъ да чуватъ, мъртви възкръсватъ“ (Мат. 11: 4—5) — тия необикновени факти говорятъ достатъчно кой съмъ азъ.

Другъ пжтъ Христосъ, като укоряваше безбожието на градоветѣ Хоразинъ и Витсаида, каза:

— Горко ти, Хоразине, горко ти, Витсаидо! Защото ако въ Тиръ и Сидонъ да бѣха станали чудесата, които станаха у васъ, отдавна биха се покаяли въ вретиче и пепель“. (Мат. 11:21).

А когато веднажъ иудеитѣ Го бѣха обиколили и настойчиво искаха да знаятъ: „до кога ще държишъ душитѣ ни въ неведение? Ако си Ти Христосъ, кажи ни открито!“ — Исусъ имъ отговори:

— Казахъ ви, ала не вѣрвате; дѣлата, които азъ върша въ името на Моя Отецъ, тѣ свидетелствуватъ за Мене. (Иоан. 10:25).

Отъ думитѣ на Исуса става ясно, че, за да докаже Своето божествено пратеничество, Той по единъ установенъ планъ трѣбвало е да върши и нѣкои необикновени дѣла. И точно за туй, защото чрезъ тѣхъ искаше да докаже Своето божествено пратеничество, Той вършеше тия дѣла не въ тѣсния кръгъ на Своитѣ довѣрени приятели, не предъ поканени гости, не и въ нѣкои затулени, мрачни нощни помѣщения, не, най-сетне, и при обстановка, кждето явно се разстройватъ нервитѣ на човѣка, но предъ цѣлото общество, посрѣдъ бѣлъ день, предъ стотици и хиляди зрители, въ присѣдствието на Своитѣ врагове, които зорко и будно Го следѣха,

и при това безъ какво и да било фокусничество, жестикулации или пъкъ магии. Всѣко движение, всѣка дума, всѣко действне при Исуса е нѣщо напълно естествено, всичко става ей тъй, защото трѣбва да стане, защото отговаря на Неговата личностъ. Подчертавамъ тия обстоятелства, защото враговетѣ на Христа, хилядилѣтия вече, какво ли не сж опитвали само и само да намалятъ голѣмата, неприятна за тѣхъ, доказателствена сила на Христовитѣ чудеса. Тѣ разбираха добре, че ако евангелскитѣ чудеса сж истина, тогава Христосъ е Богъ, а то ще рече — край на всѣко съмнение!

Че Христовитѣ чудеса напълно сж станали, по това никой не бива да се съмнява. Даже Русо бѣше принуденъ да напише: „Печатътъ на истината, който носятъ Евангелията, е тъй голѣмъ, тъй поразителенъ и несъмненъ, та явно е, че човѣкъ просто не е въ състояние всичко това да измисли. Никой не отрича дѣлата на Сократа, макаръ че тѣ сж много помалко автентични, отколкото дѣлата на Исуса Христа“.

Никой не може да отрича чудесата на Исуса, обаче опитватъ да ги обясняватъ по своему:

— *Вършилъ ли е чудеса Христосъ?* — задаватъ въпросъ и отговарятъ:

— *Действително, вършилъ е чудеса! Но за това не е била нуждна никаква божествена сила! И говорятъ за внушение, хипнотизъмъ, четене на мисли, ясновидство, спиритизъмъ, окултизмъ и т. н.*

Нека запазимъ спокойствие при тия високопарни, но наивни обяснения!

Разбира се, и ние сме слушали за внушения, чрезъ които могло да се лѣкуватъ известни бо-

лести. Болниятъ по 20—30 пжти на день трѣбвало да си внушава: „не съмъ боленъ“... „не съмъ боленъ“... „не съмъ боленъ“... Да, слушали сме, че при нѣкои болни и по този начинъ могли да се постигнатъ резултати при лѣкуването. Но я прочетете веднажъ седмата глава отъ Евангелието на св. Лука и вижте, *какъ Христосъ излѣкувалъ болния слуга, когото никога не билъ виждалъ въ живота си?* Кой ще има смѣлостъта да обвини Христа, че е лѣкувалъ чрезъ внушение?

За какво внушение може да се говори тука, когато Христосъ никога не бѣше виждалъ, нито дори знаеше, кжде лежи болното момче, което при това било на смъртно легло?! Ето, иде бащата на болния момъкъ съ плачъ и молба при Христа, а Христосъ му казва: „Иди си дома, синъ ти е живъ“. И бащата се връща. Преди да стигне, обаче, кжщата си, бърза на среща му неговиятъ слуга и сияе отъ радостъ:

— Господарю, снощи къмъ 7 часа синъ ти оздравѣ!

— 7 часа? Значи, точно къмъ времето, когато той молѣше Христа! (Иоан. 4: 76—52).

Я нека опита нѣкой чрезъ внушение да укроти *развълнувано море*, та въ единъ мигъ яростнитѣ му вълни да стихнатъ и станатъ спокойни, както това стана веднѣжъ по заповѣдта на Христа (Марк. 4: 35)!...

Нека опита съ внушение да вкара масово рибата въ мрежата на Симона Петра, следъ като сжщиятъ цѣла нощъ на сжщото това мѣсто не е уловилъ нищо, както стори това Христосъ (Лука 5: 1—11)!...

Нека опита да нахрани чрезъ внушение петъ хиляди гладни съ петъ хлѣба и седемъ риби и отъ остатъцитѣ да напълни цѣли дванадесетъ коша, както това направи Христосъ!...

Нека опита нѣкой чрезъ хипнотизъмъ и внушение да изцѣри нѣкой слѣпородень! Тази болестъ (*Blennorrhoea neonatorum*), която е резултатъ на очното възпаление, което може да се получи при раждането, днешната наука не може да цѣри съ нищо — нито съ внушение, нито пъкъ чрезъ каквито и да е други срѣдства, а Христосъ я изцѣри! (Иоан. 9:1—41).

Днешната медицина е безпомощна и не знае, що да предприеме срещу *проказата*. А Христосъ, напротивъ, на единъ такъвъ нещастникъ само рече: „Искамъ да бждешъ здравъ!“ (Мат. 8:3) — и той оздравѣ.

И най-сетне, още едно: Нека опита нѣкой чрезъ внушение да възкреси *мъртви*, както Христосъ стори това съ умрѣлия, когото занасяха вече да погребатъ, или съ почти разложения трутъ на умрѣлия отъ преди четири дни Лазаря! . . .

Не, не! Всѣки, който прочете Евангелията чистосърдечно и безпристрастно, не може да не види въ Христа една свѣрхчовѣшка сила и да не признае, че Той, наистина, е повече отъ човѣкъ—че е Господъ и Богъ на цѣлия свѣтъ.

А при това, азъ още не съмъ споменалъ нито дума за грандиозния *фактъ* въ живота на Господа Исуса Христа: за *Неговото собствено възкресение!*

Две нѣща сж безспорни тука: първо, че въ разпетия петъкъ Христосъ действително умрѣ на кръста (за да се убеди въ това римскиятъ войникъ прободе съ копие сърдцето Му) и второ, че

гробътъ Христовъ се оказа празденъ въ утрото на възкресението. Че тѣзи два факта бѣха смъртенъ ударъ за враговетъ на Христа, това за тѣхъ бѣше повече отъ ясно. Ето защо, въ своята нечовѣшка умраза къмъ Христа тѣ направиха всичко, което бѣше по силитѣ имъ, прибѣгнаха дори и до подкупъ на стражата, която бѣ натоварена да пази гроба, и опитаха да умаловажатъ тия факти. Но доказателствената сила на тия два факти е неизмѣримо голѣма за насъ!

Иисусъ нѣкога бѣше казалъ за Себе си: „Азъ съмъ животътъ!“ Това твърдение, мили момко, ако не е безсмислица и дързостъ, не може да бжде друго освенъ *самосъзнание на своето достоинство като Богъ!* Или едното или другото! Ако да знаехме за Христа само това, че Той... „страда при Понтийския Пилатъ, бѣ разпнатъ умрѣ на кръста и бѣ погребанъ“, тази фраза щѣше да бжде само една безгранична нелепостъ. Но ние знаемъ много повече отъ нея, ние знаемъ продължението ѝ: „... *но на третия день възкрѣсна отъ мъртвитъ!*“

Прочее, Този, който самъ е можалъ да възкрѣсне за новъ животъ, Той може да каже за Себеси: „Азъ съмъ животътъ“, защото нему другъ никой не може да дава и не е далъ живота. Сжщественото въ Него е животътъ. Той е господарь на живота: *Той, следователно, не е човѣкъ, а е Богъ!*

Като разбирамъ тѣй Христовитѣ чудеса, азъ не се смуцавамъ отъ други нѣкои факти изъ живота на Спасителя, които не по-малко отъ самитѣ Му чудеса поразяватъ: мисълта ми е за Неговитѣ думи, че *Той прощава грѣховетъ на хората.*

Що е грѣхътъ? — Оскърбление на Бога. Кой, следователно, може да прощава грѣховетъ? — Единствено този, който е оскърбенъ: — Богъ! А Христосъ, нашиятъ Господъ, едва ли не на всѣка крачка заявява, че Той прощава грѣховетъ. Заключение е следното: или имаме работа съ безпримѣрно богохулство, или пъкъ имаме *ново доказателство за това, че Христосъ е Богъ*.

Христосъ прощава грѣхове публично, явно, мога дори да кажа *демонстративно*, та всички, които Го чуятъ, да се замислятъ и да видятъ, че Той е много повече отъ обикновенъ човѣкъ. Съ какво самосъзнание, напр., Той казва на разслабения въ Капернаумъ „Чедо, прощаватъ ти се грѣховетъ!“ (Марк. 2:5). Същото говори на кающата се Магдалина: „Твоитъ грѣхове сж простени!“ (Лука 7:48). Тия думи на Спасителя се видѣха на фарисеитъ толкова силни, че тѣ възнегодуваха и думаха помежду си: „Кой е този, който даже грѣхове прощава?“ (Лука 7:49).

Точно за тия „богохулства“ иудеитъ искаха не веднажъ да убиятъ Исуса съ камъни: „Ще Те убиемъ съ камъни — казваха Му — заради богохулството, защото Ти, обикновенъ човѣкъ, правишъ себе си Богъ“. — (Йоан. 10:33). А Христосъ Господъ не изтълкува тогава Своитъ думи друго яче, а напротивъ, въ отговора Си отиде още подалече, отколкото бѣ вече казалъ: „Ако не върша дѣлата на Моя Отецъ, не ми вѣрвайте. Но ако ги пъкъ върша, макаръ и на Мене да не вѣрвате, на дѣлата повѣрвайте, за да разберете и повѣрвате, че Отецъ е въ Мене и Азъ съмъ въ Него“ (Йоан. 10:37-38).

Прочее, кой е Христосъ? Великъ мъжъ? — Не! Пророкъ? — Не! Пратеникъ Божий? — Не! — *Но Богъ, Който блше приелъ човъшка плътъ.*

Който Него вижда, вижда Отца. Комуто грѣхъветѣ прости, прощава му ги и Небесниятъ Отець. Който яде Неговата плътъ и пие Неговата кръвъ, той ще има животъ вѣченъ, както е вѣченъ и Небесниятъ Отець.

Христовитѣ обещания.

Вънъ отъ Христовитѣ чудеса, които не могатъ да се обяснятъ само съ човѣшка сила, трѣбва да споменемъ и *Неговитѣ сочеци далечното бждеще думи*, чийто изворъ още по-малко можемъ да търсимъ въ обикновеното човѣшко знание.

Фридрихъ Велики (германски императоръ, 1712—1786) запиталъ веднажъ окръжаващитѣ го, може ли нѣкой да му даде кжсо, но изчерпателно доказателство за истиността на Христовитѣ думи. Единъ отъ присѣтстващитѣ се обадилъ отсѣчено и ясно: „*Ваше Величество, евреитѣ!*“ Съ това искалъ да каже: „Всичко, което е предрекълъ Христосъ за унижението, разпрѣсването на иудеитѣ и тѣхния послешенъ изгнанически животъ, се е изпълнило дума по дума. Всичко, казано отъ Христа, се е изпълнило Онзи, който може тѣй да предсказва бждещето, ще трѣбва да е много повече отъ обикновенъ човѣкъ.“

Но това не е всичкото! Можеха все тѣй сполучливо да кажатъ на Фридриха Велики: „*Ваше Величество, Иерусалимъ!*“ Колко точно се изпълниха предсказанията на Христа за този градъ!

А можеха да му кажатъ и това: „*Ваше Величество, мъченицитъ!*“ Какъ буквално презъ течение на вѣковетъ се изпълни всичко, което Христосъ предрече за Своитъ последователи: „Ще плачете и ще се разридаете, а свѣтътъ ще се възрадва; вие ще бждете наскърбени, но скръбта ви ще се обърне въ радост.“ (Иоан. 16:20).

А и това можеха да му кажатъ: „*Ваше Величество, църквата!*“ — „Идете и учете всички народи!“ — бѣше последниятъ заветъ на Спасителя Христа. И църквата Христова разпрострѣ своитъ криле надъ царства и морета, надъ океани и континенти.

— Учете всички народи! Вие нѣма да имате нито топове, нито пушки, нито войници, но, въпрѣки всичко, вие ще победите. Какво не ѝ противопоставиха, но църквата победи! Защото никой — дори и

— Вратата адови нѣма да я надвиятъ, така говорѣше Христосъ...

И най-сетне, и друго още можеха да му кажатъ: „*Ваше Величество, Христовитъ думи!*“ Кои думи?

Ония невѣроятни думи които още никога човѣшка уста не е изговорила: „Небе и земя ще преминатъ, но Моитъ думи нѣма да преминатъ“. Невѣроятни думи, и при все това, ето две хиляди години вече, какъ всички виждатъ, че тѣ сж самата истина. Откакъ Христосъ Господъ е изрекълъ тия чудни думи колелото на свѣтовната история не веднажъ се е завъртѣло Колко народи загинаха, колко династии дойдоха и заминаха, колко царства се издигнаха и пропаднаха, колко знаменити философи се появиха съ своитъ учения и забравиха—

мждростъта имъ отиде да пълни таванитѣ . . . Единствено само Христовитѣ думи и днесъ звучатъ въ ушитѣ ни съ такава сила, като че ли вчера за първъ пжтъ сме ги чули. Всичко се мѣни — всичко по свѣта! Свѣтовната карта не трае нито сто години една и сжща — само Христовитѣ думи ето две хиляди години вече сж все тѣй живи, като да сж казани вчера, и носятъ бодростъ и будятъ готовностъ за жертви.

Чуднитѣ дѣла на Христа и Неговитѣ пълни съ мждростъ и всезнание слова ми доказватъ, че Той не е и не може да е обикновенъ човѣкъ.

— Не, Той е Богъ!

Мили момко! Въ чуднитѣ Алпи на красивата романтична Швейцария стрѣмнитѣ каменни пжтеки не сж рѣдкость. Покрай тия пжтеки често се намиратъ страхотни пропасти. Знамъ една такава пжтека. Тамошнитѣ жители сж я кръстили „Via mala“, — т. е. лошия пжтъ, пжтътъ на бедитѣ. Отъ едната страна на пжтеката бучи и се пени буйна рѣка, а отъ другата величествено се издигатъ каменни стени, които заплашватъ всѣки мигъ да се строполятъ върху главитѣ на минувачитѣ. Не единъ е намѣрилъ смъртъта си тука! И когато най-сетне пжтникътъ следъ толкова опасности се изкачи и поиска свободно да поеме дѣхъ, ще-не-ще хвърля още веднажъ погледъ къмъ страшната пропастъ . . . и почва да благодари на Бога, че е миналъ „Via mala“ безъ нещастие . . .

Такъвъ Via mala е цѣлиятъ ни земенъ пжтъ! И ние вървимъ по пълень съ пропасти, пълень съ опасности и бед и пжтъ.

Кой ще ни проведе изъ тоя пжть невредими? Кой ще бжде нашиятъ надежденъ водачъ посрѣдъ житейскитѣ пропасти и подмоли? — Никой другъ освенъ Творецътъ и Подательтъ на живота, нашиятъ Господъ Иисусъ Христосъ! Нему да подадемъ ржка и съ вѣра да пригърнемъ Неговата божествена ржка! Едно, обаче, не бива да забравяме никога: — нищо нѣма да ни ползва, ако много знаемъ за Христа, много слушаме за Неговото учение, много се очудваме на дѣлата и думитѣ Му, а ни липсва добра воля да направимъ решителни стѣпки по пжтя на вѣрата въ Христа. Не бива да седимъ върху ледения блокъ на невѣрието, не!

Христосъ е Богъ: това говори Неговиятъ животъ.

Въ връзка съ смъртта на Исуса Евангелието ни предава една поразителна сцена: обръщането на езичника стотникъ и публичното изповѣдане на вѣрата му въ Христа.

Този стотникъ билъ началникъ на военната команда, която трѣбвало да придружава Исуса по пътя къмъ Голгота и да следи за екзекуцията Му. Съ своята кохорта той вече присѣтствувалъ при сѣденето на Христа въ двореца на Пилата. Тамъ римскиятъ офицеръ ималъ достатъчно случаи да чуе отговоритѣ на Исуса, достатъчно време да наблюдава Неговото великолепно държане и да се убеди въ величието Му, което тъй много импонирало на всички. Следъ това той Го придружавалъ по кървавия голготски пътъ, видѣлъ тричасовата Му борба съ смъртта, чулъ последнитѣ Му думи отъ кръста, стоялъ на стража презъ време на затъмнението на слънцето, когато умиралъ Той, билъ свидетелъ на трусоветѣ — и суровиятъ, изпеченъ отъ стихиитѣ войственъ римлянинъ намѣрилъ достатъчно доблестъ въ себе си съвсемъ открито и високо да изповѣда: „Наистина, Божи синъ е билъ Този!“ Мат. (27 : 54).

Викътъ на римския стотникъ върху мрачната Голгота бѣше първото „Вѣрую“, което се понесе на дължъ и ширъ по свѣта. Изъ устата на единъ новообърнатъ езичникъ, изъ устата на единъ вой-

никъ дойде първото изповѣдание на вѣрата. Той познаваше само последнитѣ часове на Господа, но това бѣше достатъчно за да се преобрази душата му. Той чу само нѣколко думи изъ устата Христови, но тѣ — самото величие на Господа го подбуди да направи това изповѣдане, това открито изявяване своята вѣра въ Него. . . .

А ние колко много повече знаемъ за Христа! Ние знаемъ не само Неговитѣ последни часове, но твърде добре знаемъ и цѣлия Му земенъ животъ. И онзи, който поне веднажъ е прочелъ Евангелията и е чулъ възвишенитѣ слова на Христа, който е проучилъ Неговитѣ чудеса, Неговия характеръ и личностъ, и проследилъ съ зоркото око на стотника коварното сждане на Спасителя, и какъ две хиляди години вече все съ сжщата злоба и низостъ Го заливатъ съ хули и гонятъ, който обмисли всичкото това, за него е невъзможно повече да потиска своята вѣра въ Христа, невъзможно е да не изповѣда гласно и на всеуслушане: *Христосъ наистина е Синъ Божи!*

Въ кжсото време, което ни остава, ще опитамъ да дамъ нѣкои черти отъ характера на Иисуса, за да обрисувамъ Неговата божествена личностъ. Разбирамъ, че това съвсемъ не е лека задача; поскоро то е невъзможно предприятие—въ нѣколко само минути да се обрисува характера на Христа. Убеденъ съмъ, обаче, че щомъ като отъ наблюдение само последнитѣ часове отъ живота на Иисуса, езичникътъ стотникъ можа да се убеди въ Неговото божество, полезно ще е за вдълбочаване нашата вѣра, ако и ние отъ неизчерпаемата съкровищница на Неговото величие и импониращъ характеръ разкриемъ нѣкои черти.

Тайнствената двойностъ въ Христа

Една отъ първитѣ особености, които ще посоча въ живота на Христа, това е онази *тайнствена двойностъ*, това множество противоречия, които иначе не могатъ да се обяснятъ, освенъ да допустнемъ въ Него двойка — божеска и човѣшка — природа.

Въ една изоставена кошара се ражда малко безпомощно детенце, както милиарди други деца сж се родили и раждатъ — но надъ това дете сѣ отварятъ небесата и ангели му пѣятъ чудна люлченя пѣсенъ. Кое е това толкова особено дете?

На четиредесетия день следъ раждането Му Майка Му Го занася въ храма, кждето вече толкова хиляди други деца сж носени, за да бжде посветено Богу — но тамъ Го приема въ обятията си единъ старецъ и съ пророчески взоръ възвѣстява, че сждбинитѣ на народи и царства ще зависятъ отъ това дете.

Гладенъ и жеденъ кръстосва улицитѣ на Палестиня, а вечеръ не знае гдето главата си да подслони—и при все това, стигада намѣри, че е необходимо и полезно, наново Иисусъ става и върши Своего дѣло: само съ една дума лѣкува слѣпи и злочести и съ нѣколко само хлѣба храни по петъ хиляди човѣци... Кой е този Иисусъ?

Уморенъ е и спи, както правятъ това и всички смъртни люде — но ето, изправя се въ блѣсканата отъ буря ладия, заповѣдва на яростнитѣ вълни да се смирятъ, и изведнажъ всичко утихва и се успокоява... Кой е този Иисусъ?

Въ Гетсиманската градина го обхваща неописуемъ страхъ, та дори кървавъ потъ облива лицето Му — но само следъ нѣколко минути

тъй поглежда Той пратенитѣ да Го хванатъ войници, та цѣлата команда пада на земята отъ Неговия свѣткавиченъ погледъ... Кой е този Иисусъ?

Умира на кръста опозоренъ и срѣдъ подигравки, като сжщински престѣпникъ, — но въ сжщия мигъ земята се тресе, слънцето се помрачава, а езическитѣ стотникъ възвестява изъ подъ кръста: „Наистина, този е билъ Синъ Божи!“

Да, кой бѣше този Иисусъ?

Имало е и други основатели на религии, а има и хора, които лекомислено искатъ да поставятъ и Христа на една и сжща плоскоть съ тия религиозни учители — съ Буда и Мохамеда, съ Конфуции и др — но достатъчно е само да прочетемъ живота имъ и да го съпоставимъ съ живота на Иисуса, тъй както ни го предава Евангелието, и веднага ще почувствуваме като да излизаме изведнажъ отъ нѣкой мраченъ килеръ въ ослѣпителна свѣтлина. Защото всѣки, който макаръ и бѣгло проучи характера и личността на Иисуса, който се запознае съ душевнитѣ особености и качества на Господа, нему веднага ще се хвърлятъ въ очи две характерни особености, каквито никога и никжде не могатъ да се видятъ въ единъ обикновенъ човѣкъ, които, обаче, високо свидетелствуватъ за божествеността на Иисуса Христа.

Кои сж, тия две очебиющи характерни особености, които ни внушаватъ толкова голѣма почитъ къмъ Христа? — Тия, *че въ Него не се е намѣрилъ ни най-малъкъ грѣхъ, и че въ Него бѣха на лице всички добродетели.* Кой ще се осмѣли да каже сжщото за кой и да е другъ човѣкъ?

Въ Иисуса Христа не може да се намѣри никакъвъ грѣхъ.

Че въ Христа нѣмаше никакъвъ грѣхъ, въ това бѣха решително убедени и *най-отявленитѣ Му врагове.*

Заслѣпенитѣ водачи на израилския народъ Го дебнѣха на всѣка крачка, следѣха всѣко Негово действие, задаваха Му трудни въпроси само и само дано успѣятъ да Го хванатъ въ нѣкоя не намѣсто казана дума, — но това не попрѣчи на Господа съ една сигурностъ съ която се налагаше на всички, да каже въ лицето на най-голѣмитѣ си врагове: „Кой отъ васъ може да ме укори въ грѣхъ?“ (Йоан 8 : 46). Има ли другъ човѣкъ въ свѣта, който да може да си позволи да каже подобно нѣщо за себе си? Гробната тишина, която последва тоя въпросъ, бѣше най-блѣскавото доказателство за безгрѣшността на Иисуса.

Нека видимъ сега, въ що Го обвиниха и какви грѣхове Му приписаха предъ Пилата. Защото, въ момента, когато, обвинявайки Го, Неговитѣ врагове викаха въ ушитѣ на Пилата „Разпни, разпни Го!“ — въ тѣзи решителни минути тѣ бѣха длѣжни да изнесатъ на показъ всѣки единъ — и най-малкия дори грѣхъ на Иисуса, стига да виждаха въ Него такъвъ. А и самъ Пилатъ имъ постави въпроса ясно: „Какво лошо е извършилъ Той?“ Но и тогава Неговитѣ врагове не можеха нищо друго да кажатъ освенъ своето: „Разпни Го, разпни Го!“ А че въ никакъвъ случай само отъ този отговоръ Пилатъ не можеше да се убеди въ вината на Иисуса, ясно е отъ неговитѣ думи, съ които искаше да оневини себе си: „Невиненъ съмъ за кръвта на този праведникъ. Вие му мислете!“ (Мат. 27 : 24).

За безгрѣшността на Христа, нашия Господь говори сжщо и жената на Пилата, Клавдия Прокула, която бѣ пратила да кажатъ на мъжа ѳ: „Не прави нищо на тоя праведникъ!“ (Мат. 27: 19). Все по това имаме свидетелството и изповѣданието на стотника при кръста: „Наистина, тоя човѣкъ е билъ праведникъ.“ (Лук. 23: 41).

За това, най-сетне, говори и самиятъ нещастникъ Иуда, който, следъ като се събуди въ него съвестята, хвърли въ краката на иудеитѣ тридесеттѣ сребърника съ думитѣ: „Сгрѣшихъ, загдето предадохъ невинна кръвь“ (Мат. 27: 4).

Ето виждате, враговетъ Му не можеха да откриятъ нито веднажъ какъвто и да е грѣхъ въ Христа.

Но и *приятели* Му не намираха никакъвъ грѣхъ въ Исуса. И това никакъ не е слабо доказателство отъ току що казаното погоре. Защото, права е старата поговорка: „Никой не е достатъчно голѣмъ предъ очитѣ на слугитѣ си“... Отстрани погледнатъ човѣкъ може твърде много да прави впечатление, да изглежда и миль, и добъръ, но предъ тѣзи, съ които той ежедневно общува, съ които живѣе, яде и пие, съ които заедно спи, предъ тѣхъ мъчно е да укрие множеството свойствени на човѣка слабости и несъвършенства. При Христа, обаче, това не бѣ тъй. Неговитѣ ний-близки и познати, апостолитѣ Му, не виждаха въ Него нито най-дребна грѣшка, нито най-малка сѣнка. Напротивъ, тѣ Го имаха за Богъ и Го молѣха и Му се кланяха като на Богъ. И макаръ че тѣ виждаха не само обществения Му животъ, но подъ погледа имъ минаваше и Неговиятъ ежедневенъ, интимниятъ Му животъ, тѣхната

преценка върху Христа бѣше все тѣй най-добрата, най-светата.

Когато св. *апостолъ Петъръ* изцѣри хромя при вратата на храма, тѣй упрѣкна той очудения народъ, за гдето разпнаха Христа; „А вие се отрекохте отъ Светия и Праведния“ !... (Деян. 3:14). Въ своето първо послание той нарича Христа: „Непорочень и чистъ Агнецъ“ (I Петр. 1:19), а малко по-късно пакъ повтаря, че Иисусъ не стори грѣхъ, нито се намѣри лъстъ въ устата Му (I Петр. 2:29).

Сжщо така Го нарича и св. *апостолъ и евангелието Иоанъ*: — „Праведникътъ Христосъ“ (I Иоан 2:1) : „Ако знаете, че Той е праведникъ, знайте и това, че всѣки, който върши правда, е родень отъ Него (I Иоан 2:29).

Св. апостолъ Павелъ въ своето послание до евреитѣ подчертава особено, че Христосъ по всичко е като насъ „съ изключение на грѣха“ (Евр. 4:15).

Между всички прецѣнки за Христа, които ни е далъ ап. Павелъ, може би най-хубавата и най-светата е тази, която намираме въ сжщото послание до евреитѣ: „Такъвъ — като Иисуса Христа — първосвещеникъ ни и трѣбваше: светъ, незлобивъ, непорочень, отдѣлень отъ грѣшниците и станалъ по-високъ отъ небесата“ (Евр, 7:26). Наистина, ако Христосъ не бѣше Богъ, ние бихме се изправили предъ неразрешима загадка: *какъ е могло апостолиътъ да Го иматъ за Богъ?*

Че нѣкого, гледанъ отъ далечъ — въ перспективата на историята, може да смѣтаме за великъ или герой, въ това нѣма нищо необикновено. Напротивъ, даже необходимо е само отъ далече да разглеждаме великитѣ хора отъ свѣтовната история,

тъй както гледаме и се любуваме отъ далече на красивитѣ планински върхове, защото приближимъ ли се повечко до тѣхъ, о, ние ще се натъкнемъ на толкова много тѣхни дребнавости и слабости, грѣшки и грѣхове!...

Въ Христа, обаче, работата стои съвсемъ иначе. Неговитѣ апостоли ядатъ и пиятъ съ Него, съ Него и спятъ; пжтуватъ и работятъ заедно. Тѣ Го чуваха да говори за Своитѣ страдания и смъртъ. Видѣха, какъ Го свързаха войницитѣ. Св. апостолъ Иоанъ чу на кръста, какъ се изтръгна съ страшна сила изъ гърдитѣ Му викъ, за гдето всички Го напустнаха. Всички видѣха и запечатания Му гробъ,— е, кой е този, който ще разреши загадката, какъ можаха апостолитѣ и следъ толкова много чисто човѣшки черти и случки въ живота на Христа, пакъ да Го иматъ за Богъ?

Друго яче не може да се обясни това, освенъ чрезъ Неговата особена, привличаща всичко къмъ Себе си личностъ.

Ние, тъй да се каже, представихме вече първата половина отъ Христовия образъ: *въ Христа нѣмаше никакъвъ грѣхъ*. Но това въ сжщностъ бѣше най-леката ни работа.

Много по-трудна ще бжде задачата ни когато опитае да нарисуваме и втората му половина.

Въ Иисуса Христа бѣха въ пълнота всички добродетели.

Кой би се решилъ да обрисова поне донѣкжде точно Христовитѣ добродетели? Колко много усилия трѣбваше да положи свѣтотноизвестниятъ Леонардо да Винчи, колко дълго трѣбваше да търси до като намѣри подходящъ моделъ за гла-

вата на Христа, когато работѣше своята „Тайна вечеря“! На свѣта, нѣмах удожникъ, който да може да ни предаде точния образъ на Христа, задъ Който всѣкога гледа върху насъ вѣчния Богъ, нѣма да се намѣри и ораторъ, колкото и красно-речивъ да е той, който да може съ думи да обрисва достойно личността на Богочовѣка.

И при все това, ще опитамъ да изтъкна поне само нѣкои черти въ Него. Мисля, че ще бжде най-добре, ако излѣземъ изъ казаното отъ самия Христа за Себе си. По нѣкакъвъ поводъ Той Самъ съ собствени думи така непостижимо нарисова Своя блѣсъкъ, че човѣкъ съ часове може да размисля върху казаното.

Кои сж тия прочути думи?

— *Елате при Мене всички отрудени и обременени и азъ ще ви успокоя . . . Поучете се отъ Мене, понеже съмъ кроткъ и смиренъ по сърдце.* (Мат. 11:28—29).

Ето, самъ Христосъ посочва, преди всичко, на Своята кротость и смирение!

Колко кроткъ бѣше Христосъ! Какъ обичаше Той децата! Колко обичаше и враговетъ Си! Не веднажъ Той опита да предотврати предателската цѣлувка на Иуда! Съ каква благодетелската погледна къмъ дълбокопадащия Петъръ! Съ какво самообладание говорѣше на войниците, когато Го биеха въ лицето! И какъ се молѣше за враговетъ Си, висейки на кръста! Наистина, апостолъ Петъръ е правъ, когато пише: „Христосъ, Който не стори грѣхъ, нито се намѣри въ устата Мулъсть; кога Го хулѣха, Той не отвръщаше съ хули; кога страдаше не заплашваше; а предоставяше това на Праведния Сждия.“ (I Петр. 2:22-23).

И колко смиренъ бѣше Христосъ! Той се задоволи съ една пещеря и кошара. Той, Творецътъ на свѣта! „Лисицитѣ иматъ леговища и птицитѣ небесни — гнѣзда, а Синъ Человѣчески нѣма где глава да подслони“. (Мат. 8:20).

А сжщото заповѣдваше и на ученицитѣ Си: — Вие знаете, че князетѣ на народитѣ господствуватъ надъ тѣхъ, и велможитѣ властвуватъ върху имъ . . . Между васъ, обаче, нѣма да бжде тѣй; но който иска между васъ да бжде голѣмецъ, нека ви бжде слуга, и който иска да бжде пръвъ, нека ви бжде рабъ, *тѣй както и Синъ Человѣчески не дойде, за да Му служатъ, но да послужи и да даде душата си за откупъ на мнозина*. (Мат. 20:25-28).

Трѣбва ли да изтъквамъ и други чудни черти отъ Неговото смирение? Е, добре: при последната „тайна вечеря“ съ ученицитѣ си, Той — Синътъ Божий — се препаса съ престилка, колѣннички предъ проститѣ рибари, за да имъ измие краката!

А колко любовъ имаше въ сърдцето на Иисуса!

— *Елате при Мене всички!* — така се лѣеше изъ устата Му словото на любовта. Не току така християнството се нарича „религия на любовта“. Неговиятъ Основателъ не само *проповѣдваше* любовъ, не само я *изискваше* отъ всички, но и *Самъ я проявяваше* и то въ размѣри, ненадминати отъ никого.

Христосъ проповѣдваше любовъ:

— Възлюби ближния като себе си (Мат. 22:39).

Христосъ изискваше отъ вѣрващитѣ въ Него любовъ:

— Обичайте се единъ другъ: както ви възлюбихъ, така любете и вие единъ другиго. По това ще познаятъ всички, че сте Мои ученици, ако любовъ имате помежду си. (Иоан. 13:34-35).

Но Христосъ и самъ проявяваше въ всичко любовта :

— Никой нѣма любовъ по-голяма отъ тая, да положи душата си за своитѣ приятели (Иоан. 15:13). Неговата кръстна смъртъ не бѣше нищо друго, освенъ най-пълно проявление на тая ненадмината любовъ. На мрачната Голгота кървавиятъ кръстъ Христовъ ще стои во вѣки, за да говори на човѣчеството, преди всичко, що е истинска любовъ.

Като вземе човѣкъ предъ видъ, какъ живѣеше Христосъ, Неговитѣ прости, но сжщевременно необикновено величави думи, Неговото смирение, но и Неговото божествено самосъзнание, не може да не каже ведно съ великия компонистъ Рихардъ Вагнеръ; „Може нѣкой да помисли, защо именно Христосъ да е Богъ, а не нѣкой отъ многото мжченици и светии, живѣли нѣкога на свѣта? А при това тия светии сж станали такива единствено чрезъ Божията благодать; чрезъ просвѣтление и опитъ, чрезъ вжтрешно преобразуване сж могли отъ грѣшни човѣци да станатъ свръхестествени. Съ това тѣ, наистина, нѣкакъ си сж се отчуждили отъ насъ, твърде много ни надвишаватъ. Въ Исуса Христа, напротивъ, виждаме друго: Той е още отначало въплотена безгрѣшность, свободенъ е отъ каквато и да било страсть, крие въ Себе си една безпримѣрна чистота, която има изворитѣ си въ самата Му природа и при все това въ Него не намиратъ нито

една „интересна черта“ — както може нѣкой да каже — или пъкъ нѣщо, което да Го поставя високо надъ насъ и което въ сщностъ нѣма нищо общо съ насъ, обикновенитѣ човѣци . . . Не! Христосъ е много повече отъ човѣкъ. Неговата чиста божественостъ, която, при това, е пълна съ най-дълбока човѣчностъ е именно, която кара всички човѣци тъй жадно да се стремятъ къмъ Него.

Едно рѣдко и изолирано явление: всѣки има нужда отъ спасителъ, а Той самъ е Спасителътъ!

Въ действителностъ, който проучи основно характера на Христа и, въпрѣки всичко, пакъ не иска да повѣрва въ божествеността на Христа, той въ края на крайщата се изправя предъ една съвсемъ неразрешима загадка. За него ще остане непонятна *любовта на исуса къмъ човѣка*, която не познаваше никакви граници и не можеше да бжде засегната и отъ най-черната неблагоприятностъ. При това, тази любовъ бѣше чужда на каквато и да било сантименталностъ. За него ще остане непонятенъ непоколебимиятъ и никога не ослабващиятъ Му *оптимизъмъ*. Ще остане гатанка безкрайната Му любовъ къмъ *грѣшницитѣ*, любовта на тая душа, която сама нѣмаше нищо общо съ грѣха. Гатанка ще бжде и Неговата свобода отъ всѣко *себелюбие* *високомърпе*, отъ *всѣко властолюбие*, които тъй естествено биха се породили отъ Неговото божеско самосъзнание Съ една дума, гатанка ще остане *цѣлата личностъ* на този високо идеаленъ човѣкъ.

И ако, следователно, човѣкъ не иска да каже, че Христосъ за него е нерешима загадка, то не ни остава нищо друго, освенъ като св. апостолъ

Петра да изповѣдаме: „Ние повѣрвахме и познахме, че Ти си Христосъ, Синътъ на Бога Живий“ (Иоан. 6:69).

Кой бѣше Христосъ? — питаме така вече толкова пѣти и окончателенъ отговоръ още не сме дали. Огромна е литературата, която се занимава съ този въпросъ. Наистина, отговорътъ не може да бѣде такъвъ, та да накара всички безусловно да Го възприематъ Истинскиятъ отговоръ въ края на крайщата е пакъ въпросъ на вѣра. Вѣра въ това, че моятъ разумъ трѣбва не само да се подчини подъ товара на безбройнитѣ доказателства, но и да направи решителната стѣпка да ги възприеме. За вѣрата е отъ жизнено значение дали азъ ще потвърдя съ ап. Петр., „Ти си Христосъ, Синътъ на Живия Богъ“ (Мат. 16:16), или заедно съ Каиафа ще се ужася, че Христосъ прави себе си Синъ Божий....

И за насъ остава единственъ този отговоръ: или Христосъ е билъ това, за което Самъ се издавалъ, или пѣкъ е билъ единъ гений, чиято жертва, макаръ и сама да надхвърляше границитѣ на безумието, бѣше най-голѣмото безумие въ свѣтовната история. Че последната възможность трѣбва въобще да се изключи, за това не е нужно човѣкъ да е християнинъ; достатъчно е само, що годе, да познава човѣка, що годе да е психологъ. Като такъвъ той ще види очудено личността на Христа, ще погледне Неговия напълно хармонично сложенъ и импониращъ на всички величественъ и благороденъ характеръ.

Избирай!

—*Що бѣше Той?—Мечтателъ, глупецъ
или нищо?*

*Море отъ свѣтлина, или приказка ста-
ринна?*

*Царь ли на вѣчносттата, или прицелна
точка на всѣка гавра и шега?*

Или пъкъ бѣше Синь на живия Богъ?

Съ развълнувана душа чете човѣкъ романа на Gardonyi, въ който стариятъ монахъ Сикарди, разхождайки се изъ островъ Маргарита, говори на младия си събратъ, монаха Иоанъ:

— Вижъ, казва Сикарди, ето тамъ е единъ пияница! Той се мисли, че е господарь, а въ сжщностъ е само робъ.

По-нататъкъ забелѣзва при бюрото на единъ сарафинъ хора, които сжщо мислятъ, че сж господари на себе си, но ето че протѣгатъ ржка къмъ купчинката злато — очевидно искатъ да откраднатъ.

— Гледай пъкъ тукъ, това сж роби на златото.

Но сжщо такива роби сж и благородниците:

— тѣ сж роби на външния блѣсъкъ, на разкоша.

Младиятъ монахъ се ужасява и пита:

— Нима всички хора сж роби? Напр. и царьтъ?

— Да, разбира се, и той, отговаря стариятъ монахъ, всички сж роби!

— Значи, и ние сме роби? — продължава да пита младиятъ.

Да, и ние съ тебе сме роби, пояснява старецътъ, *само че ние сме роби на Бога!*

Истината е тази: всѣки човѣкъ на земята е все нѣкому робъ. Единъ робува на земята, другъ — на парата, трети — на външния блѣсъкъ и

славата, четвърти—на плътта, пети — на жената, шести на суетата и т. н.

Момко, ако ние всички безъ изключение сме роби, ако безъ друго все ще тръбва ба робувме нькому или на ньщо, тогава защо да не бждемь доброволни роби поне на най-висшето сщество — на всеблагия, премилостивия, на всеветия Бога? Нека робуваме, но на Господа Исуса Христа!

Христосъ е Богъ: това ни свидетелствува и историята.

— Знаете ли, кога се роди църквата? — На Петдесетница. Петдесетница всъкога ще ни припомня началото и победния маршъ на дѣлото Христово. На този день изъ устата на апостолитѣ се чу първата проповѣдь за вѣрата и отъ тогава благовестието на Христовото учение нито за мигъ не е престанало. Въ деня на Петдесетница прозвуча първата християнска проповѣдь, въ която св. апостолъ Петъръ за пръвъ пжтъ взе думата предъ едно грамадно множество, което се бѣше събрало въ Иерусалимъ. И той имъ проповѣдваше Христа „засвидетелствуванъ предъ васъ отъ Бога съ сили, чудеса и личби“ (Деян 2:22)

— И така, продължаваше сжщиятъ апостолъ, нека наздраво знае цѣлиятъ домъ Израилевъ, че Тогова Исуса, Коготовие разпнахте, Богъ направи Господъ и Христосъ“ (Деян 2:36).

Още сжщия день, като резултатъ отъ проповѣдъта на св. апостолъ Петъръ, се обърнаха три хиляди души — и съ това християнството започна победоносното си шествие въ свѣтовната история.

Отъ тогава сж протекли, речи го, две хиляди години и историята на тия две хиляди години е блѣскаво доказателство за истината на Христа. Че Той не е билъ само човѣкъ, но самиятъ въплотенъ Богъ, това съвсемъ ясно е казалъ за Себе си самъ Христосъ. Това свидетелствува Неговиятъ

необикновенъ и чуденъ животъ, както и самата Му личностъ. Това ние видѣхме въ последнитѣ си три беседи.

Но азъ искамъ да остава и самата история да говори за Христа. Въ историята нѣма друга личностъ, чийто образъ да е останалъ тъй неза-сѣгнатъ отъ зѣба на времето, както образътъ на Христа. Нѣма друга личностъ, която да излччва изъ себе си такива необразими потоци отъ духовна енергия, нѣма друга личностъ, предъ която и следъ смъртта ѝ, въ течение на вѣкове, милиони и милиарди хора доброволно да се подчиняватъ и срещу която човѣшкото безчестие да е опитало — а и днесъ още напраздно опитва — да прѣска безспирно клевети и какви ли не възмугителни атаки и хули.

Е добре, какво казва историята за Исуса Христа? Кой е билъ Христосъ?

Щомъ като искаме да знаемъ, какво говори историята за Христа, много естествено е, преди всичко да чуемъ мнението за Него на най-непосрѣдственитѣ Му свидетели, а особено на Неговитѣ апостоли. Защото, нито единъ отговоръ не би билъ тъй меродавенъ, както отговорътъ на ония мъже които въ продължение на години бѣха въ най-го, лѣма близость съ Него, които ядѣха и сранствуваха съ Него, слушаха думитѣ Му, виждаха дѣлата Му.

Въ историята на християнството апостолитѣ се явиха като първи ръководители на вѣрующитѣ. Човѣкъ може да проследи тѣхнитѣ писания — безразлично да ли сж това Евангелията, или Деянията апостолски, или 14-тѣ послания на св. апостолъ Павелъ, или посланията на апостолъ Яковъ,

Петъръ, или Иоанъ — изъ всички тия писания, на всѣка крачка и изъ всѣки редъ, звучи дълбокото имъ убеждение въ божеството на Исуса Христа.

Нека, прочее, ги разгледаме по редъ и да видимъ за кого имаха Исуса Христа Неговитѣ съвременници и апостоли?

а) *Иоанъ Кръстителтъ*, Предтечата Христовъ, съ тия думи поздрави Исуса, когато Го срещна при рѣката Иорданъ: „Се агнецъ Божий“ (Иоан. 1:29), т. е. „Ето това е Месия, Когото всички тъй очаквахме“! Защото, върху вѣрата, че Месия трѣбва да бжде Богъ, е построена цѣлата иудейска религия.

б) *За кого смѣташе Исуса Христа св. апостолъ Иоанъ?*

Знаете ли, съ какви тържествени думи се започва Евангелието на Иоана? — „Въ начало бѣше Словото, Словото бѣше у Бога, и Богъ бѣше Словото“. (Иоан. 1:1). И по-нататъкъ: „И Словото стана плътъ и живѣ между насъ“ (Иоан 1:14).

Споредъ Иоана, да отречешъ Христа е все едно да отречешъ Бога: „Всѣкой, който отрича Сина, нѣма и Отца“ (I Иоан. 2:23). По-нататъкъ: „По това познавайте Божия духъ: всѣкой духъ, който изповѣдва, че въ плътъ е дошълъ Исусъ Христосъ, е отъ Бога, а всѣкой духъ, който не изповѣдва, че въ плътъ е дошълъ Исусъ Христосъ — не е отъ Бога; това е духътъ на антихриста“ 1) Иоан. 4:2—3). И още по-нататъкъ: „Това е свидетелството, че Богъ ни е дарувалъ животъ вѣченъ и този животъ е въ Неговия Синъ. Който има Сина Божий, има тоя животъ, който нѣма Сина Божий, нѣма тоя животъ“ (I Иоан, 5:11—12).

Може ли по-ясно отъ това да се изповѣдва, че Христосъ е Богъ ?

в) *За кого имаше Исуса св. апостоль Петъръ?* Самъ Христосъ бѣше запиталъ нѣкога ап. Петра, за кого Го смѣта. Тогава застана предъ Него Петъръ и отъ името на всичкитѣ апостоли изповѣда: „Ти си Христосъ, Синъ на Живия Богъ!“ (Матей 16:16).

г) *За кого имаше Христа ап. Павелъ?*

За да установимъ това, би трѣбвало да прелистимъ и 14 тѣ послания на апостола, въ които на повече отъ двесте мѣста той Го нарича „Кириосъ“, което на иудейски е равносилно съ „Господь Богъ“. Преди да се усъмнимъ или отречемъ божествеността на Исуса Христа, ще трѣбва да отхвърлимъ до едно и 14-тѣ послания на апостола Павла. Тукъ бихъ могълъ да наведемъ отъ този апостоль толкова много мѣста, та цитатитѣ, въ които на Христа сж приписани присжщитѣ на Бога свойства и качества, да нѣматъ край. Той Го нарича „виновникъ на нашето спасение“, „равносжщенъ съ Небесния Отецъ“.

Нека се задоволимъ, обаче, да цитираме изъ между толкова хубавитѣ, най-хубавитѣ редове на ап. Павла. Тѣ сж отъ посланието му до Филипянитѣ: „Иисусъ Христосъ като бѣше въ образъ Божий, не счете за похищение да бжде равенъ Богу, но понизи Себе Си, като прие образъ на рабъ и се уподоби на човѣци и по видъ се оказа като човѣкъ“ (Фил. 2:6—7). Въ Него тѣлесно обитава всичката пълнота на Божеството (Кол. 2:9).

Св. Апостоль Павелъ не веднажъ повтаря, че ние сме изкупени чрезъ кръвта Христова (Гал. 3:13; Кол. 2:14; 1 Тим. 2:6; 1 Кор. 1:30 и т. н.).

Чуйте само първитѣ редове на неговото „вѣрую“ въ посланието му до Евреитѣ: „Следъ като Богъ въ старо време много пжти и по много начини говори на отцитѣ ни чрезъ пророцитѣ, въ последнитѣ тия дни говори ни чрезъ Сина“ (Евр. 1:1—2).

д) Азъ мога и по-нататъкъ да питамъ: *За кого имаха Христа и всички други, съ които Той бѣше въ досѣгъ?*

Слѣпородениятъ, когото Той изцѣри, падна предъ Него на колѣне и Му се поклони (Иоан. 9:38).

Когато заповѣда на бурното море да се укроти „Дойдоха ония, които бѣха въ кораба, и Му се поклониха, като думаха: наистина си Синъ Божи“ (Мат. 14:33).

Марта извика: „Да, Господи, вѣрвамъ, че Ти си Христосъ, Синъ на Живия Богъ, Който иде на свѣта“ (Иоан. 11:27).

Невѣрникътъ Тома извика: „Господь мой и Богъ мой!“ (Иоан, 21:28).

Вѣрвамъ, драги момко, че досегашнитѣ извадки предостатъчно доказватъ, че Христосъ е билъ смѣтанъ отъ Своитѣ непосредствени съвременници, отъ Своитѣ апостоли и другитѣ вѣрващи, за Богъ.

Но съ казаното до тукъ азъ съвсемъ не искамъ да се задоволя.

Между неприятелитѣ на християнството имаше и критици, които, въ борбата си срещу Христа, си служеха съ оржжията на легендитѣ. Тѣ твърдѣха, че Христосъ наистина е билъ единъ идеаленъ единъ въ всѣко отношение чуденъ човѣкъ, но само човѣкъ, а сетне, по-къснитѣ мечтатели фанатици отъ следващитѣ вѣкове сж направили отъ Него Богъ. И колко повече сж се отдалеча вали вѣковетѣ отъ Него, съ толкоза по-идеални-

черти Го е кичила легендата, докато полека-лека е направила отъ Него Богъ.

Ако да бѣше това истина, тогава действително цѣлото християнство би се изведнажъ провалило. Но, че това не е така, достатъчни сж посоченитѣ вече факти, които, безъ изключение, потвърждаватъ едно единствено нѣщо, че Христосъ е билъ признаванъ за Богъ отъ Своитѣ първи вѣрующи. А при това азъ още не съмъ казалъ всичкото.

Ето ви още нѣкои нови данни:

Че първитѣ ученици, апостолитѣ Христови, както и първитѣ църковни общини много ясно и решително сж вѣрвали въ божеството на Иисуса, имаме класическо доказателство въ проповѣдта на св. апостолъ Петъръ въ деня на Петдесетница: „И така, нека наздравознае цѣлиятъ домъ Израилевъ, че Тогова Иисуса, Когото вие разпнахте, Богъ направи Господъ и Христосъ“ (Деян. 2:36). Това изповѣдва ап. Петъръ не столѣтия следъ Христа, а само десетъ дена следъ възнесението Му!

А когато сжщиятъ св. апостолъ Петъръ, следъ изцѣлението на хромия — той билъ хромъ отъ рождението си още, проповѣдваше въ храма и сочеше Господнитѣ страдания, казваше: „А Бюгъ, както бѣ предизвестилъ чрезъ устата на всичкитѣ Си пророци, че Христосъ ще пострада, така и изпълни“ (Деян. 3:18).

Предъ стотника Корнилий още веднажъ св. апостолъ Петъръ подчерта, че Христосъ е „за Когото всички пророци свидетелствуватъ“ и че „всѣкой, който вѣрва въ Него, ще получи прошка на грѣховетѣ чрезъ Неговото име“ (Деян. 10:43).

Убиваха съ камъни архидякона св. Стефанъ, а Той виждаше Иисуса да стои отъ дѣснага страна на Бога (Деян. 7:55) и предаваше душата си Нему: „Господи Иисусе, приеми духа ми!“ (Деян. 7:59).

Св. апостолъ Павелъ проповѣдваше „веднага“ следъ обръщането си „въ синагогитѣ, че Иисусъ е Синъ Божий“ (Деян. 9:20). „Веднага“, а не следъ вѣкове!

Дяконъ Филипъ наведи за Христа месиянски мѣста отъ пророкъ Исаия (Деян. 8:32 и по-нататкъ.

Цѣлото евангелие отъ Матея не е нищо друго, освенъ посочване, какъ точно сж се изпълнили месиянскитѣ предсказания въ лицето на Иисуса.

Св. евангелистъ Иоанъ, споредъ както ниувѣрва самичкъ той, пише своето Евангелие „за да повѣрвате, че Иисусъ е Христосъ, Синъ Божий, и като вѣрвате, да имате животъ въ Неговото име“. (Иоан. 20:31).

Наистина, би трѣбвало да изгори човѣкъ и Евангелието, и Деянията апостолски, па и цѣлия Нови Заветъ, ако иска да отрече яския като бѣлъ день фактъ, *че самитѣ апостоли, както и първитѣ християни, сж вѣрвали въ божеството на Христа, а не че презъ следнитѣ вѣкове се е създадала тая вѣра въ Него.*

Свидетелство на древното християнство.

Коего вѣрваха за Христа Неговитѣ съвременници, това сжщото вѣрваха за Него и презъ първитѣ вѣкове.

Блѣскави доказателства за това сж *церемонитѣ на древнитѣ християни*. Тѣй, на Христа се покланяха!... Значи още първитѣ християни Го

имаха за Богъ. А това бѣха тия, които се бѣха обърнали отъ иудейството, а то считаше за голѣмъ грѣхъ, смѣташе го за идолослужение да се покланя човѣкъ другиму, освенъ на Бога единому.

Първитѣ християни идѣха изъ редоветѣ на най-благочестивитѣ, най-религиознитѣ иудеи, а именно тѣ дръзнуваха да виждатъ въ лицето на Христа Богъ! Въ тѣхна защита, обаче, ще кажемъ, че тѣ не само вършеха това, но и имаха най-дълбоки основания за него. Какви бѣха основанията имъ? — Отъ непосредственъ опитъ се бѣха убедили, че е невъзможно Христосъ да е самъ човѣкъ.

Колко свещенъ и древнохристиянски бѣше обичаятъ да се покланятъ на Христа се вижда и отъ едно поразително описание, останало ни отъ началото на втория вѣкъ, излѣзло изъ подъ перото на единъ езически писателъ.

Римскиятъ императоръ *Траянъ* заповѣдалъ на своя управителъ въ Мала Азия, *Плиний*, да следи внимателно, каква е тази нова религия, която се шири тамъ и що за хора сж християнитѣ. А особено внимателно да проучи, що вършатъ тия хора при богослужебнитѣ си събрания и дали не сж опасни за държавата.

Въ дълго писмо Плиний дава исканитѣ му разяснения.

Това писмо и днесъ е на лице. То е чудно хубава възхвала на нашата християнска древность.

„Новата религия, наистина, вреди на държавната религия — тъй се казва тамъ — вече съ това, че откакъ започна да се разпространява тукъ, езическитѣ храмове запусѣха. християнитѣ сж люде, пише той по-нататъкъ, които въ известни дни (въ недѣлнитѣ дни) още отъ тъмни зори се

събиратъ на молитва и „почтително пѣятъ хвалебни пѣсни на Христа, тѣхния Богъ“...

Тѣй свидетелствува писмото на Плиний: християнитѣ „пѣятъ хвалебни пѣсни на Христа, тѣхния Богъ“. Нашитѣ предци, древнитѣ християни, които заради поклонението имъ предъ Христа бѣха гледани отъ римскитѣ управници като злосторници, нѣмаха и понятие за това, какви великолепни служения ще наредятъ следъ близо 2000 години тѣхнитѣ по-късни братя по вѣра! Този езически управникъ тогава и не е подозиралъ каква услуга прави на мене, проповѣдника, па и на всички християни, съ своето писмо, изпратено до римския императоръ.

Защото, за какво говоря азъ тука отъ тази катедра ето вече седмици? — Затова, че Христосъ е наистина Богъ! Че Той Самъ нарича Себе Си Богъ, ние говорихме вече. Сега е по-важно другото: за кого Го имаха Неговитѣ последователи, окръжаващата Го сръда и Неговитѣ първи ученици? Истина ли е тѣй, както твърдятъ противницитѣ Му, че постепенно съ течение на вѣковетѣ легендата Го е направила Богъ и Го е издигнала на тази божеска висота?

И ето, единъ езически писателъ ни идва на помощ! Този езически писателъ съ собственитѣ си очи е видѣлъ християнитѣ да се събиратъ недѣленъ день и да падатъ на колѣне тѣй, както ние вършимъ това днесъ следъ 2000 години и да се кланятъ на Христа, Който само за малко живѣ между тѣхъ, като на Бога, тѣй както ние Му се покланяме следъ 2000 години. И да можеха да станатъ сега първитѣ християни и заедно съ насъ да отидатъ на св. Литургия..., наистина, биха намѣрили, че днесъ всичко става по-друго яче, а не

както въ тѣхното време, когато на тѣхнитѣ олтари нѣмаше електрическа свѣтлина, на тѣхнитѣ амвони не заставаше проповѣдникъ, пѣкъ и самата имъ литургия бѣше нѣкакъ по-проста. Въ една точка, обаче, а тя е най-сжществената, тѣ щѣха да видятъ „своето“: тихото подрѣнкване на звънчето при преосжществяването на св. Дарове... И тѣ не биха питали, що става сега и какво трѣбва да се прави, а заедно съ насъ щѣха да паднатъ на колѣне, за да се покланятъ на явилія се Богъ...

Да, момко, нашитѣ християнски предшественици почитаха и се покланяха на Христа още отъ първитѣ дни на християнството и молитвитѣ, които древнитѣ християни повсемѣстно отправяха къмъ Него, сж най-доброто свидетелство за това, че Христосъ е Богъ.

Обаче, ние имаме и друго доказателство за божеството на Исуса Христа — и то не е най-последното: *бързото разпространение, както и пълната победа на самото християнство*. И наистина, ако да не бѣше Христосъ Богъ, какъ щѣхме да си обяснимъ, че огньтъ, който Той слѣзе да запали, тъй бързо се разпространи и до днесъ никой не може да го угаси?

Въ душата на древното езичество горѣше особено желание: да се стигне по нѣкакъвъ начинъ до небето и да се открадне отъ боговетѣ свещения огнь, символъ на всѣки животъ. Гъркътъ Есхилъ ни описва въ една поразяваща драма безуспѣшността на това предприятие. А Христосъ Господь постигна това, което за човѣка бѣше невъзможность. Той свали огньа отъ небето и Самъ поиска да го разпали въ всѣка душа.

— Идете и научете всички народи!

Нито единъ човѣкъ на земята билъ той най-смѣлиятъ завоевателъ или най-алчниятъ владетелъ, не би могълъ да натовари съ подобна мисия своитѣ люде.

И апостолитѣ разнасяха свещения огънь по всички направления на свѣта и нѣмаше сила, която да можеше да имъ противостои. О, колко често нѣкои опитваха това! За враговетѣ на Христа нѣмаше срѣдство, което да бѣше лошо, щомъ като бѣ въпросъ да се угаси свещения огънь на християнството, но — уви! — всички опитани срѣдства се оказаха негодни! Мжчения, разкъсвания отъ диви звѣрове, удавяния, изгаряния... всички ужаси, каквито можеха да се измислятъ, бѣха изнесени на сцената само и само да се изкоренятъ първитѣ християни, и чуйте — съ какво самосъзнание и куражъ пишеше *Тертулиянъ*: „Ние сме едвамъ отъ вчера и току речи завладѣхме всичко: градоветѣ, островитѣ, лагеритѣ, двореца, сената, форума; вамъ сме оставили само езическитѣ храмове и порутенитѣ капища — и тѣ праздни.“

Виждате сами, какъ религията на Христа, разпнатъ като последенъ разбойникъ върху позорното дърво на кръста, въпрѣки най-ужаснитѣ преследвания и гонения, бързо се издигна и стана победителка, това бѣше и първото свидетелство на историята за божественостъта на Христа, нашия Господь!

Преди нѣколко години — презъ 1926 година бѣше — стана голѣмо праздненство въ разрушения колизей въ Римъ: срѣдъ развалинитѣ на цирка издигнаха наново кръста Христовъ. На сжщото мѣсто, гдето нѣкога тълпата ревѣше отъ възторгъ

подъ звуцитѣ на музиката и подъ дъждъ отъ цвѣтя, докато арената се багрѣше съ кръвта на хиляди мжченици, се издигна наново кръстътъ Христовъ.

Човѣкъ се замисля... На това блѣскаво празненство стоятъ хора върху арената на разрушения колизей, а погледътъ ми се насочва къмъ разрушената отъ времето праздна ложа на императора и тамъ се приковава... Какво виждамъ?— При звуцитѣ на празничния шумъ неочаквано се подаватъ любопитнитѣ глави на отдавна измрѣли императори, намѣтнати въ пурпуръ... явяватъ се едъ о следъ друго сжщитѣ лица, които виждаме и върху античнитѣ статуи въ държавната сбирка въ Флоренция, и почватъ да гледатъ... Единъ е съ малка глава и кжси коси... другъ съвсемъ плешливъ . третиятъ — съ орловия погледъ на хищно животно.. И тѣ гледатъ и се чудятъ. Развалинитѣ на цирка сж отрупани съ хора, сѣкашъ мравунякъ е това, всѣкжде цвѣтя, навсѣкжде бързатъ, навсѣкжде празнично настроение.

И единъ отъ императоритѣ пита:

— Е, какво става тамъ?

— Свѣтли царю, отговарямъ азъ, тия тамъ сж християни!

— Християни ли? — Пита безкрайно възбудениятъ Неронъ. Не стигнаха ли 20 столѣтия за тѣхното изкоренение?

— Не, царю, не стигнаха! Напротивъ, ролитѣ се промѣниха. Тамъ, гдето се лѣеше на потоци християнска кръвъ, сега тамъ победно, съ пълна тържественостъ се издига кръстътъ на преследвания Христосъ. Мразениятъ Христосъ живѣе и днесъ и Неговото царство се разпростира върху цѣлото земно кълбо. Но кжде сте вие, вие гонителитѣ,

вие цезаритѣ, и где е вашето царство? Спомни си само, царю, че ти нѣкога прикова на кръста и единъ старъ рибаръ. А днесъ най-великолепната църква на свѣта носи неговото име и предъ тази църква, предъ църквата „Св. Петъръ“, се издига единъ обелискъ отъ червенъ гранитъ, високъ 25 метра, ти го твърде добре знаешъ. Когато още нѣмаше на свѣта никакъвъ християнинъ, той стоеше предъ храма на египетския богъ на слънцето и единъ отъ своитѣ предшественици, Калигула го хареса и реши да го донесе за цирка, кждето християнитѣ биваха после разкъсвани отъ дивитѣ звѣрове... И ето, вижъ, обелискътъ и днесъ още стои, но неговиятъ върхъ днесъ изглежда по-другъ, отколкото въ твоє време . Днесъ надъ тоя върхъ се издига единъ високъ кръстъ и вжтре въ тоя кръстъ се намира скжпа частица отъ благословения Христовъ кръстъ... а върху обелиска човѣкъ може да прочете думитѣ... думи, чиято истина ето вече 2000 години отъ тогава се проповѣдва... Прочети, о Цезарю, ти знаешъ латински!...

Иператорътъ чете... и почва да трепери... лицето му се ужасява и изкривява...

Видението изчезва, но ние оставаме и, паднали на колѣне, четемъ думитѣ върху обелиска. Съ благодарна и пълна съ умиление душа четемъ върху обелиска крещяще свидетелство на вѣковетѣ и на свѣтовната история: *Христосъ побеждава, Христосъ царува, Христосъ заповѣдва!*

Да, историята ни казва, че Христосъ е Богъ.

Но ние можемъ да разгледаме въпроса и отъ друга страна. Свѣтовната история ни свидетел-

ствува и това, че *всѣки, който се е откъсвалъ отъ Христа, или Мусе е противопоставялъ, безъ друго е пропадалъ, и наопаки, всѣки, който е заставалъ подъ знамето Христово, всѣкога е побеждавалъ.*

Повече отъ 1000 години преди Христа царъ Давидъ въ втория си псаломъ съ пророческо прозрение ни рисува какъ Небесниятъ Отецъ предава Своята властъ и господство на Сина Си: „Ти си Мой Синъ, Азъ днесъ Те родихъ. Искай отъ Мене и Азъ ще Ти дамъ народитѣ за Твое наследство и всичката до края земя — за Твое владение. Ти ще ги поразишъ съ желѣзенъ жезълъ; ще ги строшишъ като грънчарски сждъ. И тѣй, вразумете се, царе; вземете поука, сждии земни! Служете Господу съ страхъ и радвайте се предъ Него съ трепетъ! Отдайте почитъ Сину (Пс. 2:7-12).

Тѣй говори пророкъ Давидъ. И за насъ ще е предостатъчно ако хвърлимъ само нѣколко бѣгли погледи въ историята — тая на отдѣлнитѣ народи и после въ историята и на отдѣлната личностъ, за да се убедимъ въ пълната истина на Неговитѣ думи.

Първиятъ народъ, който се противопостави на Христа, бѣше еврейскитъ. А тъкмо при иудеитѣ бѣше пратенъ Спасителтъ, само че тѣ Го не приеха. Нѣщо повече, тѣ Го преследваха, докато най-сетне Го и разгнаха. Какъ се изпълниха за тѣхъ думитѣ на стареца, праведния Симеонъ: „Този (Христосъ) идва за падение на мнозина“!...

Още презъ първото столѣтие следъ Христа иудейскитъ народъ бѣше разгроменъ. И още какъ!

Въ 70-та година следъ Христа римскитъ полководецъ *Титъ* обсадилъ града. А вътре самозванни месии бунтували народа, който, обезу-

мѣлъ отъ страхъ, билъ изпояжданъ едновременно отъ чума и гладъ. Разбира се, той не билъ способенъ да се противопостави на обсадителитѣ. Неприятелтъ пробилъ крепостнитѣ стени и се почнало невиждано и нечувано клане... цѣла нощъ пожари топили града и цѣли семейства станали жертва на пламъцитѣ.

„На 10 августъ 70 год., така пише единъ историкъ, слънцето огрѣ потъналитѣ въ пушечи развалини на града. Въ нѣколко само месеци загинаха близо единъ милионъ иудеи!“ Чуйте сега за тоя ужасно страхотенъ случай! Въ града живѣла една богата, знатна жена. Казвала се Мария. Тя била почти луда отъ дългото гладуване и опекала собственото си дете, за да се нахрани. Гладнитѣ пкъ отъ улицата подушили мириза на печено месо и нападнали кжщата:

— Тука има печено месо! Ще те убиемъ, ако не ни го дадешъ веднага!

Половината отъ детето още била на лице и жената имъ го дала. Всичкото това било толкова ужасно, че самитѣ тия подивели хора се погнусили и отвратили.

Тигъ поискалъ да пощади поне ненадминатия по своята красота храмъ, но всичко било напраздно. Думитѣ на Господа трѣбвало да се изпълнятъ до край: „Камъкъ на камъкъ нѣма да остане отъ него“. Първата стена на храма била вече овладена... единъ войникъ се покачилъ върху рамената на другаря си и метналъ презъ прозореца горяща факла. Храмътъ веднага билъ обхванатъ отъ огъня и въ трѣсъцитѣ и пръщенето на кедровото дърво, въ радостния викъ на победителитѣ, се смѣсвали сега стоноветѣ и хър-

канията на умиращите, плачът на свещениците, които току що били дошли да принесат последното си жертвоприношение, а ето, че трѣбвало да отслужатъ вмѣсто друга служба обща панихида. Шестъ хиляди души се простиха съ живота си въ тия пламъци. Църковнитѣ стълби и подътъ били потънали въ кръвъ, а Титъ напиралъ да влѣзе, защото искалъ поне за мигъ да зърне светилището, въ което никой човѣкъ, освенъ първосвещеникътъ, не можалъ да проникне. Но напраздно! Всичко било закрито отъ гъсти облаци пушкъ. Не минало много време и мѣстото на храма било засипано съ купища боклуци и пепель.

— Ето този (Христосъ) лежи за препѣване на мнозина . . .

Вториятъ народъ, който се възпротиви на Христа бѣше римскитѣ.

Римскитѣ императори треста години заливаха земята съ християнска кръвъ.

Обвиниха християнитѣ, че сж безбожници, — а тѣ въ сжщностъ отричаха само идолитѣ; обвиниха ги, че ядатъ човѣшко месо, — тъй криво тълкуваха таинството на св Евхаристия; обвиниха ги, че сж съзаклетници, защото се събираха въ катакомби и скривалища.

Какво още имаха да измислятъ за Тебе, Иисусе Христе?

Императоръ *Адрианъ* заповѣда да издигнатъ върху Голгота статуята на богинята на нравствената разпуснатостъ, Венера, а върху гроба Христовъ — статуята на Юпитеръ.

Северий издаде заповѣдь:

— Строго е забранено да бжде нѣкой християнинъ!

Диоклетиянъ, следъ страшното гонене на християнитѣ, което се извърши по негова заповѣдъ, поръча да отпечататъ монети съ следния безуменъ надписъ: „*Nomine christianorum deleto*“, т. е. за споменъ на затриването на християнското име“.

Но следъ всѣка кървава баня християнството излизаше по-силно и победоносно заливаше свѣта! А презъ това време —

Нерочъ обезумѣ;

Диоклетиянъ бѣше сваленъ отъ пурпурния си тронъ и умрѣ, напуснатъ отъ всички;

Галерий Максимианъ, единъ отъ най-жестокитѣ гонители на християнитѣ, приживе бѣше изеденъ отъ червеи;

Максимианъ Дака (или Дая), опияненъ отъ кръвта на християнитѣ, най-последенъ самъ изпи отрова и свърши съ себе си;

Максенци се удави въ Тибъръ;

Лициний падна подъ меча на Констанци . .

И вижте сега: надъ всички остана тя, Христовата невѣста, Църквата, покрита, наистина, съ кръвь, но все пакъ победителка и подмладена! . . .

— Ето този (Христосъ) лежи за препъване на всички!

Не сж, обаче, само иудеитѣ и римлянитѣ, които ни убеждаватъ въ това, но и *цѣлата свѣтовна история* свидетелствува сжщото! Нека хвърлимъ само бѣгълъ погледъ върху цвѣтушитѣ нѣкога градове на Азия: Ефесъ, Антиохия, Цезарея, Никомедия . . . — колко много учени, художници, светии нѣкога сж живѣли тамъ! . . . Св. Василий Великий, Св. Григорий, Св. Иоанъ Златоустъ И какъ пропаднаха тия мѣста! Помислете и

за северна Африка: Св. Атанасий, Св. Кирилъ, Тертулиянъ, Климентъ, Оригенъ, Киприянъ, Августинъ — какъвъ блѣстящъ нѣкога християнски животъ тамъ, а днесъ? — Почти диви народи, безправни колонии, суевѣрни езичници: — *защото обърнаха гърбъ на Христа!*

Колко трагични поуки на историята: народъ, който се откаже отъ Христа, задебява, става варварски, тъне въ нещастия!

Но това важи не само за народитѣ, а сжщо и за *отдѣлнитѣ хора.*

Ако би да се намѣри между насъ единъ единственъ невѣрникъ, който да ме слуша сега, азъ бихъ се обърналъ съ готовность къмъ него и бихъ се позовалъ на неговия опитъ:

— Кажи ми, братко, щастливъ ли си безъ Христа? Увѣренъ ли си наздраво, че нѣмашъ душа? Убеденъ ли си и спокоенъ ли си напълно, че смъртьта туря точка на всичко? Много е лесно да се каже това, но колко е мжно да го повѣрва човѣкъ . . .

Но не само къмъ невѣрващитѣ се обръщамъ азъ. Обръщамъ се и *къмъ тебе*, младежо! Отговори ми ти: току щомъ се откъснешъ отъ Христа, не захваща ли всичко да върви ей тъй наопаки, за да направи отъ тебе развалина? Грѣхътъ те примамва, иска да те въвлече въ бездната и погуби, и ти му вѣрвашъ; но когато по-късно почнешъ да изпитвашъ ядовититѣ хапения на съвѣстѣта си и ясно да чувашъ упрѣцитѣ ѳ, не разбирашъ ли правотата на думитѣ на праведния Симеонъ: — ето, Този (Христосъ) лежи за препъване на всички, които му се противятъ?

Но Той е и за „ставане“ на мнозина!

Думитъ на Симеона, обаче, иматъ и своето продължение — а това е твърде утешително за насъ. Нека противопоставимъ сега срещу погрома надъ Христовитъ врагове, победата на вѣрващитъ въ Христа. Нека разгледаме какъ не само народи, но и отдѣлнитъ лица, отдали себе си въ служба на Христа, сж отивали къмъ победа.

Ние видѣхме, че Иерусалимъ, който ненавиждаше Христа, се провали до дъно.

— А заедно съ него се изгубиха и всички предсказания и обещания, каквито бѣха дадени на патриарситъ! — си мислишъ ти

— Не бой се! Когато е речъ за Църквата, въ нея всичко се изпълнява, и това, което нагледъ изчезва, по други пжтища се ражда пакъ. Сжщиятъ Богъ, по Чиято воля есенъ хвърляме шепа зрънца въ земята, за да видимъ презъ лѣтото безброй тежки класове да се полюлѣватъ, избра между иудеитъ дванадесетъ мъже и ги разсѣ като житни зрънца по цѣлия земенъ ширъ *и съ това на мѣстото на невѣрния и недостоеенъ избранъ народъ, създаде новъ народъ* много по-другъ отъ стария: онзи имаше за граница границитъ на Палестина, а този не познаваше никакви граници; онзи бѣше ограниченъ въ рамкитъ на една раса, а този включваше въ себе си всички раси и предѣли.

Учени, философи, императори и войници се нахвърлиха срещу тия дванадесетъ прости рибари — но напраздно! Съ най-различни оржжия бѣснѣха мжчителитъ имъ, но напусто. — Топоритъ се притжпиха, мечоветъ се изплъзнаха изъ уморенитъ ржце на палачитъ, а канарата непогрѣдна; дървото очевидно растеше все по-високо и по-високо!

Борби следъ борби — но Църквата не се и поклати! Тѣй бѣше предсказалъ самъ Христосъ: „Ето, пращамъ ви като овци между вълци“ (Мат. 10:16), т. е. всѣкога ще имате врагове. Но заедно съ това Той бѣше и казалъ: „Не бой се, малко стадо! Защото вашиятъ Отецъ благоволи вамъ да даде царството“ (Лука 12:32). Ще се явятъ ереси и разколи, които ще опитатъ да раздѣлягъ Христа, ще Го атакуватъ, ще Го залѣятъ съ подигравки — вие се не бойте! Ще дойдатъ страшни кърво-лоци, които ще искатъ да разкъсатъ Христа, да отдѣлятъ тѣлото отъ душата Му, — пакъ се не бойте!

Какво не е изживѣла Църквата! Но кой я е видѣлъ нѣкога уплашена и разтреперена? Презъ 18-то столѣтие философи, учени, поети, писатели, оратори, политици се заклѣха срещу нея: „Сега ще я стѣпчемъ за винаги!“ — Църквата не мигна ни най-малко.

Колко пѣти до сега сж ѝ били камбанитѣ за погребение! Да бѣше въобще възможно Църквата да загине, отдавна щѣше да стане то!

Да си спомнимъ пакъ за Наполеона. И той опита да притесни Църквата, но тя се не уплаши. Нѣщо повече, църквата го отлжчи и анатемоса! Него, предъ когото императори и крале падаха на колѣне! Кой пазеше църквата? Кой я защитаваше? Онзи който бѣше дошелъ за „препѣване“ и „ставане“, на мнозина!

Христосъ нѣмаше никаква армия срещу Наполеона, но Той разполагаше съ огъня — и Москва веднага пламна и въ нейнитѣ пламъци се стопа силата на Наполеона! Христосъ нѣмаше никакви орждия, но Той разполагаше съ снѣжнитѣ

виелици — а тѣ подгониха и помѣтоха Наполеона. Църквата победи!

И така е било всѣкога, откакъ се е явилъ Христосъ. Презъ течение на вѣковетъ гонителитѣ на Христа само промѣняха името си, но тѣхната омраза никога и въ нищо не се промѣни. Нѣкога се наричаха Неронъ или Диоклетиянъ, днесъ се наричатъ болшевики и франкмасони; нѣкога върху арената на римския циркъ запаляха клади подъ краката на християнскитѣ мъченици, днесъ горятъ мѣнастиритѣ въ Русия и Испания върху главитѣ на монаситѣ, — но Църквата не се бои и нѣма да се уплаши отъ нищо, защото добре знае предсказанието на праведния Симеонъ: „Христосъ е за препъване на ония, които се борятъ срещу Него“ И защото още еднакво добре знае и думитѣ на Евангелието: „И Азъ съмъ съ васъ презъ всичкитѣ дни до свършека на свѣта!“ (Мат. 21:20).

Ето, това говори историята!

И днесъ още Христъ е централенъ пунктъ и изходна точка на свѣтовната история Знаятъ се две исторически епохи: предъ Христа и следъ Христа. Щомъ нѣкой трѣбва да сложи дата, мълчаливо се покланя на Христа Господа. Съ това даже нехристиянитѣ се помиряватъ.

Следъ всичкото това ще кажете ли, че Христосъ е билъ само човѣкъ?

А кой ще ни обясни тогава, какъ можа Христосъ безъ да бѣше Той прочутъ пълководецъ или завоевателъ, а само човѣкъ, който живѣ беденъ и умрѣ охуленъ, тъй ослѣпително да блѣсти и до днесъ до като Александъръ, Цезаръ, Чингисханъ, Сюлейманъ, Наполеонъ и др. сж само бледи спомени? Кой може да обясни това, ако Христосъ да е билъ

само човѣкъ? Христосъ не бѣше нито поетъ, нито философъ, а още по-малко ученъ, и при все това и най-известнитѣ поети, философи и учени се чувствуватъ най-щастливи, когато имъ падне тъкмо за Него да пишатъ! Какъ да си обяснимъ това, ако Христосъ да бѣше само човѣкъ? Има философи, които приживе сж имали множество въодушевени почитатели — цѣли школи сж събирали около себе си, но ето, умиратъ и какво остава отъ тия тѣхни школи?

Има ли нѣкъде на свѣта учредени общества въ името на Августа, на Цезаря, на Алаксандъръ Велики? А въ името на Христа сж организирани днесъ повече отъ 600,000,000 души, които съ гордостъ наричатъ себе си християни.

Но истината въ думитѣ на Симеона се потвърди не само чрезъ великия фактъ на християнството; не по-малко се потвърждава тя и въ *сждбата на моята душа.*

Що е за мене Христосъ?

Историята на митаря Закхея отъ Палестина ви е позната.

Кой бѣше този Закхей? — Единъ митничаръ. Единъ свѣтски човѣкъ, цѣлъ се отдалъ на ежедневната си грижа отъ рано утро до късна вечерь да тича за да припечели хлѣба си; единъ човѣкъ, който чрезъ митницата изгради своето благосъстояние, макаръ че едва ли съ съвършено чисти ржце. И при все това, душата му, както и душата на толкова други нему подобни, вжтре въ себе си въ най-скрититѣ си тайници, жадуваше и търсѣше ненаситно забравения Бога. Въ такъвъ моментъ дойде до ушитѣ му вестъ за „великия пророкъ“, за знаменията, които вършеше Той, и за чуднитѣ

нѣща, на които Той учеше народа. . . И изведнажъ дойде слухъ, че този пророкъ ще мине презъ неговия градъ, презъ Иерихонъ... Едно безименно, но непобедимо чувство и желание го обзе: азъ трѣбва да Го видя!

Но какъ да направи това? При неговия малкъ ръстъ и поради голѣмото множество, което сигурно ще излѣзе за срещата на пророка, той не ще види нищо! Чакай! Една свѣтла мисль проблѣсва въ главата му: той ще се покачи на смокинята и отъ тамъ ще погледа шедствието. А Господь, Който вижда и въ най-скрититѣ кѣтчета на душата; Господь, Който забелезва и най-слабото пламъче добра воля и подъ дебелия пластъ пепель; Господь, Който, по думитѣ на единъ светия, много повече крачки прави къмъ насъ, отколкото ние къмъ Него, Този Господь Иисусъ Христосъ видѣ въ дълбинето на тая душа голѣмото ѣ желание *да види* Бога и затова се спрѣ подъ дървото и, за очудване на мнозина, рече:

— Закхее, побързай да слѣзешъ, защото днесъ трѣбва да бжда въ твоята кѣща! (Лук.19:5)

Азъ поставямъ въпроса: Кой е Христосъ? Защото, наистина, и между насъ има днесъ множество такива закхеевци. Люде, които сж се все гѣй притиснати отъ товара на живота. Люде, които едвамъ що се не задушватъ отъ твърдата кора, която обива сърдцата имъ и имъ прѣчи да се отдадатъ на жаждата си да видятъ Бога, да вкусятъ отъ религията, да се наслаждатъ на вѣчния животъ; люде, въ чиито души желанието да познаятъ Христа съвсемъ не е умрѣло, — ахъ, какво щастие за тѣхъ, ако най-сетне успѣятъ да се сблъскаатъ съ Христа!

— Той (Христосъ) лежи за „ставане на мнозина! . . .

Мисля често, какво ли би станало, ако Господъ нѣкой пжть по срѣдъ бѣлъ день тръгнеше изъ нѣкоя отъ нашитѣ многолюдни улици. Неговитѣ вѣрни чада, Неговитѣ храбри изповѣдници сигурно веднага биха се присѣединили къмъ Него съ ликувания, както това става при нѣкои процесии или при нѣкои литийни шествия. Колцина, обаче, ще си останатъ на страна! Първо, тѣзи, които се боятъ отъ хорския погледъ, съмняващитѣ се, които съ голѣма бързина ще наематъ нѣкой прозорецъ на втория етажъ, та отъ тамъ да хвърлятъ погледъ къмъ шествието и отъ тамъ, задъ прозореца — о, дано само нѣкой тѣхенъ познатъ ги не съгледа! — мълчаливо да поздравятъ минаващия Христосъ. Това сж ония, които човѣкъ не може да види въ църква, ония, за които тѣхнитѣ познати мислятъ, че сж просто невѣрници. Това сж ония, достойни за съжаление християни, чиито души сж едва ли не напълно изсушени отъ ежедневното тичане по земното, но въ чиито души, въпрѣки всичко, жаждата за Христа всѣкога си остава будна . . . *защото не може да живѣе безъ Христосъ онзи, който веднажъ Го е видѣлъ и е срѣщналъ Неговитѣ благославящи очи*

Чули ли сте за страшната смъртъ на падналия цезаръ Юлиана? Съ огънь и мечъ той гони християнството и искаше да стигне до тамъ, та човѣчеството да забрави и името на Галилейския Христосъ. И когато мислѣше, че Христовата църква вече е удавена въ кръвъ, съ горделивото съзнание, че е победилъ той попита подигравателно едного християнина:

— Е, какво прави сега галилейският дърводѣлецъ? Казватъ, че християнинътъ съвсемъ спокойно отговорилъ:

— Прави погребаленъ ковчегъ за тебе!

И наистина, за Юлиана ковчегътъ бѣше вече поржчанъ. Когато по-късно лежеше смъртно раненъ на бойното поле, той сграбчи съ свободната си ржка отъ собствената си кръвь и като я хвърли къмъ небето, съ страшенъ отчаенъ викъ изповѣда своето поражение:

— Галилеянино, Ти победи!

Да, цѣлата история това установява, че „галилеянинътъ“ Христосъ всѣкога побеждава!

Само, че ние въ никой случай не бива като вѣроотстъпника Юлиана да Му се подчинимъ, само защото сме слаби, сразени, отчаени или унищожени — а, напротивъ, да Му се подчинимъ благоговейно и въ молитва, да Му се поклонимъ съ топла любовъ и радостно да кажемъ:

— Ти победи, Господи Исусе Христе!
Бжди царь на нашата цѣла отдадена на Тебе душа!

Христосъ е Богъ!

И още веднажъ питамъ :

— Какво мислите за Христа? Чий синъ е Той?

Може би нѣкой измежду васъ, твърде нетърпеливъ вече, ще да каже: „Та това ли е най-важниятъ въпросъ? По-добре кажете ни, какъ да се справимъ съ безбройнитѣ нужди на живота, защото това днесъ е по-належаще и по-важно, а колкото до туй „Кой е Христосъ и за какъвъ да Го смѣтаме“ — слава Богу, и безъ това може да се мине . . .

Хиляди и милиони сж онѣзи днешни хора, които сж убедени, че човѣкъ живѣе изключително „само съ хлѣбъ“, а не и съ всѣка дума, която иде изъ Божията уста. Безброй души сами сж се поставили въ положение на духовна замръзналостъ; тѣ сж въ нѣкакъвъ мраченъ северъ, кждето ледъ е сковалъ всичко.

И при все това, азъ пакъ настоявамъ: колкото и да е първостепененъ въпросътъ за ежедневния хлѣбъ, по-важенъ отъ всички си остава пакъ въпросътъ: *кой бѣше Исусъ Христосъ?*

Безспорно, важенъ е въпросътъ за хлѣба, още по-важенъ е въпросътъ за самото ни сществуване, но хиляди пжти по-важенъ е въпросътъ за вѣрата, въпросътъ за Исуса Христа, Чийто свещенъ образъ хилядолѣтния вече излъчва и сила, и мощъ, и помощъ за една победоносна борба за по-доброто устойство на земния ни животъ. Откакъ

свѣтъ свѣтува, откогато е въобще човѣкътъ на земята, неговиятъ животъ не е нищо друго освенъ борба. Но що би излѣзло отъ насъ, ако пресушимъ извора, откъдето единствено черпимъ сили за успѣшното водене на тая борба?

Ето защо, още веднажъ задавамъ въпроса:
Що говори историята за Христа?

Че Христосъ не е билъ само човѣкъ, а нѣщо много повече, вѣнъ отъ многото доказателства, които приведохъ до сега, ще добавя и едно *ново*. Азъ не зная дали и вамъ то ще направи такъво впечатление, каквото е направило върху мене. За себе си, обаче, мога да твърдя, че то укрепи въ мене вѣрата въ Христа съ необикновена сила.

За кое обстоятелство говоря?— За това, че *и следъ 2000 години Христосъ не е забравенъ отъ свѣта*

Не могатъ да Го забравятъ нито ония, които Го обичатъ, нито пъкъ тия, които Го мразятъ.

Ако да бѣше Той само човѣкъ, единъ отъ милионитѣ човѣци, които живѣятъ или сж живѣли нѣкога на земята, тогава този фактъ щѣше да остане за мене напълно непонятна загадка.

Азъ казвамъ: за мене тази мисль е отъ изключителна важность, породила което искамъ да я сподѣля и съ Васъ.

Всичко се забравя, само Христа никой не може да забрави!

Поради това заключавамъ, че *Той* е безсмъртниятъ Царъ на вѣковетѣ.

Хвърляте камъкъ въ нѣкоя вода... Шуменъ плѣсъкъ, раздвижване на водната повърхнина и тамъ, където е падналъ камъкътъ, почватъ поз-

натитѣ ви концентрични кржгове. Ако е малъкъ камъкътъ, едно—две пръстенчета и всичко се успокоява, като че ли и не е било. Голѣмъ ли е хвърлениятъ камъкъ, то и кржговетѣ сж по-много и по-голѣми... Но безъ разлика да ли е голѣмъ или малъкъ камъкътъ и да ли кржговетѣ сж по-голѣми или по-малки — въ края на крайщата, следъ известно по-кжсо или по-продължително време, всичко се успокоява и водата добива своята гладка като огледало повърхность—като че ли нищо не е и било, а камъкътъ, малъкъ или голѣмъ, лежи на дъното въ забрава...

Всѣки човѣкъ е подобенъ камъкъ, падналь върху безбрѣжния океанъ на човѣчеството. Кждето и да погледнемъ — въ областъта на науката, въ тая на изкуството, въ търговията или индустрията, въ която и областъ на живота да погледнемъ, ще видимъ подобни малки или голѣми камъни, които раздвижватъ малко или много спокойната повърхность на обществения животъ. Това еднакво важи за всички и всѣки по-отдѣлно: всѣки се е родилъ съ мисия да допринесе нѣщо въ общата човѣшка история. Може нѣкому службата да е твърде незначителна, все пакъ друга би била историята, ако липсваше той. И простиятъ редникъ въ обществения животъ има значение, както и водачътъ. Разбира се, че мнозинството, голѣмото мнозинство отъ насъ сме само дребни камъни, които оставяме едвамъ уловими следи въ живота, но човѣчеството всѣкога е имало и своитѣ велики хора, хората съ значение за историята на свѣта, героитѣ, управниците, откривателитѣ, ученитѣ, писателитѣ, художниците, които понѣкога тѣй раздвижватъ човѣшкото море, та кржговетѣ, които образуватъ

около себе си, като огромни вълни се носят отъ брѣгъ до брѣгъ и пълнятъ историята на човѣчеството за вѣкове.

Но и хората, подобно камънитѣ, безъ разлика да ли сж малки или голѣми, безъ разлика да ли сж великани на мисълта и волята или пъкъ обикновени човѣчета, безъ разлика какви кржгове сж образували въ живота на човѣчеството, въ края на крайщата потъватъ въ дъното на забвението и макаръ и бавно, но сигурно биватъ забравяни. Това е сждбата, неизмѣнната сждба на всѣки човѣкъ: — гробъ и забрава. Потокътъ на живота подема своя гладкъ и спокоенъ ходъ, и пѣсенъта, която подема, е пѣсенъ за пълно забвение:

„Още малко и ти ще ме забравишъ ..

Още малко и тебе ще забравятъ“...

Това е неизмѣнната сждба на човѣка! Това е урисията и на добритѣ и на лошитѣ! Човѣчеството познава завоеватели, които сж имали подъ властта си цѣли свѣтове — помни ли ги и днесъ още? Човѣчеството знае хора съ златни сърдца, състрадателни хора, на чиито гробове съ голѣма почитъ и искреность сж писали: „Споменътъ за вашитѣ дѣла во вѣки ще бжде живъ“. — Уви, днесъ едва ли само имената имъ се знаятъ!

Имало е кръвожадни тирани, които сж избивали съ хиляди хора, и може би тѣхнитѣ съвременници съ ужасъ сж споменавали имената имъ предъ своитѣ рожби, но до кога? Нека бждатъ 50, нека бждатъ 100 години следъ смъртъта имъ, а после? — Забрава! Тѣ потъватъ въ дълбинето на дъното на човѣшката история и животътъ си тече все тъй тихъ и спокоенъ, като чели и не сж били. Гробътъ поглъща не само тленнитѣ имъ останки,

но буквално всичко, което се отнася до тяхъ. Забрава, пълна забрава!

Но защо да търся далечни примѣри? Ето тамъ виси портретътъ на родителитѣ ми. Ако щѣте на вашитѣ родители. Тѣ сж на почить и — заслужено! Вие често говорите за тяхъ съ дълбоко уважение. Вашитѣ деца тоже ще ги почитатъ. Но идватъ внуци... Идватъ и правнуци... За тяхъ вече портретътъ на моя баща или майка, на вашитѣ родители въобще, сж вече твърде вехти, бледи, излишни въ салона... Я да ги покачимъ на тавана при непотрѣбнитѣ вещи... Да, да! Тамъ имъ е мѣстото!... Пълна забрава! Колко отъ васъ помнятъ своитѣ прапрародители? Всепозната истина е, че ние — това е вѣрно за всички — знаемъ едвамъ до трета степенъ родословието на своитѣ семейства.

И ето сега голѣмата загадка, върху която искамъ да спра вниманието ви: едно единствено изключение отъ тази неизбѣжна за всѣки човѣкъ сждба, която трѣбва да наречемъ неизбѣженъ и неумолимъ законъ за човѣка, е Иисусъ Христосъ!

Иисуса Христа ние не можемъ да забравимъ!

Иисусъ Христосъ и днесъ ни е тъй познатъ и милъ, както е било и въ днитѣ на земния Му животъ; и днесъ Той е тъй мразенъ и ненавижданъ, както сж Го мразили и преди 1900 години. И тъкмо за това ние не можемъ да разберемъ, какъ е могълъ да бжде Той само човѣкъ, да бжде обикновена пионка въ историята на човѣчеството, каквито сме обикновено всички.

Отговорете ми на въпроса: какво значи тая всеобща радостъ на млади и стари въ днитѣ на Коледа?

Само това, че тогаза се е родилъ Христосъ? Не е ли твърде много ако кажемъ, че рождението на едно дете всѣкога се изразява съ необикновено внимание както предъ, тъй и следъ раждането му? Милиарди деца сж се явили на свѣта следъ раждането на Исуса Христа! Деца на князе, на крале, на императори! Кой ги помни днесъ и кой празнува рождениѣ имъ дни! И това е лесно обяснимо! Защото, нека това дете да бждеше дете на най-могщия монархъ — какво значение има това за живущето днесъ човѣчество, или още повече за идещитѣ столѣтия или хилядолѣтия? *Единъ единственъ рожденъ день се празнува и днесъ: Рождениятъ день на Исуса Христа!*

И още нѣщо: ние го празнуваме и следъ смъртта му!

Ние празнуваме ежегодно имения день на нашитѣ близки и роднини, но само докато сж още живи. Кой празнува рождения день на умрѣлитѣ?

А ето, роди се на свѣтъ детето Исусъ — нѣкжде въ едно затулено мѣсто, въ една напусната овчарска кошара — и това детенце порастна, стана пълновъзрастенъ мжжъ, живѣ на земята твърде кратко — само нѣкакви 33 години, но въпрѣки това, Той тъй живѣ, такива бразди остави следъ Себе си въ историята, че и днесъ Неговиятъ рожденъ день се празнува ежегодно отъ цѣлия свѣтъ — даже и отъ нехристиянитѣ — и то съ едно необикновено благоговение, почитъ, топлина, миръ и радостъ.

Що за дете бѣше то? Бѣше ли То само човѣкъ? Разбира се, и такъвъ бѣше — по това нѣма никакво съмнение — но бѣше и нѣщо повече! При това ние не празнуваме само далечния споменъ за

Христа — не, ние празнуваме рождения день на вѣчно живия, на живѣещия и днесъ между насъ Христосъ!

Милиони и милиони хора и днесъ съ почитъ шепнатъ името Му въ своитѣ ежедневни молитви. Неговитѣ думи ние не сме забравили и никога не ще ги забравимъ. И най-малката и нагледъ незначителна дума звучи и днесъ въ душитѣ ни тъй живо, като че ли вчера е казана.

Кжде сж се родили моитѣ прадѣди, не зная. Що е казалъ дѣдо ми, когато е билъ на 12 години, пакъ не зная. Кой сж били предсмъртнитѣ думи на баба ми, не ми е известно. А всичко това е станало преди нѣкакви си 40—60 години. Но кжде се е явилъ на свѣтъ преди 2000 г. Христосъ, що е направилъ на 12 годишната си възраст въ Иерусалимския храмъ, кои сж били последнитѣ му думи на кръста, това знаемъ всички, това знае и всѣки ученикъ отъ училището. Сърдцата на хиляди и милиони хора и днесъ туптятъ — и много по-живо — само при спомена на Неговото име. Милиони страдалци намиратъ облекчение само като спратъ погледъ на кръста Христовъ. Милиони и милиони черпятъ сила тъкмо отъ Него за да могатъ да изпълнятъ тихо, смирено, безропотно своя дългъ. Всѣкога е имало и всѣкога ще има люде, които да сж готови заради Исуса да приематъ мъченическа смъртъ. Всѣкога е имало и всѣкога ще има такива, които заради Него да сж готови да се откажатъ отъ всичко на свѣта — дори и отъ най-блѣстящата си кариера.

— Знаешъ ли сестро, рекълъ веднажъ единъ безвѣрникъ на болничната сестра, като я гледалъ съ каква нѣжностъ и ангелска доброта се грижела

за едного, който билъ безнадеждно боленъ; знаешъ ли, че да ми даваха и по 500 лв. на день, пакъ не бихъ се съгласилъ да услужвамъ на такъвъ боленъ?

— И азъ не бихъ се съгласила дори и за 1500 лв. на день, отговорила сестрата, а после добавила тихичко: *Но заради Христа всичко направямъ!*

Ето това е, което не разбирамъ! Не разбирамъ, какъ можемъ да обичаме и днесъ Христа, ако да бѣше Той само човѣкъ, който нѣкога е живѣлъ, движилъ се между хората и най-сетне умрѣлъ? Какъ може да Го обичаме и то толкова топло и сърдечно и следъ 2000 години?

Този фактъ, че Христосъ и днесъ, следъ близо 2000 години, е една жива действителностъ въ сърдцата на стотици милиони хора, никой човѣкъ на свѣта не е въ състояние да обхване и обясни. Едничкиятъ изводъ може да бжде само този, че Христосъ, Който живѣ и умрѣ, е сщцевременно и Богъ, който продължава да живѣе и днесъ между насъ.

Тази мисль бѣ направила дълбоко впечатление още на Наполеона, когато прекарвалъ своя затворнически животъ на островъ Св. Елена. Въ разговоръ съ генералъ Бертранъ, той бѣ казалъ:

— Ето това е, на което най-много се очудвамъ и което най-добре ми доказва по безспоренъ начинъ, че Христосъ е Богъ. И азъ имахъ способността да възпламенявамъ маситѣ, които бѣха готови за мене да се хвърлятъ въ огъня. Че можехъ да ги възпламеня, това бѣше моя способностъ, но това ставаше съ моето присѣствие: бѣха нуждни електрическитѣ искри, които идѣха

отъ очитѣ ми; това бѣше гласътъ ми, бѣше нуждно словото ми. Въ мене се криеше тайната на една магическа сила, която караше другитѣ да подскачатъ, но тази сила азъ не бѣхъ въ състояние да я предамъ на другитѣ; ето, не можахъ да я предамъ на моитѣ генерали. Но азъ никога не познахъ тайната, какъ да увѣковѣча името си, а още повече, какъ да събудя въ хорскитѣ сърдца любовта къмъ мене; не знаехъ никога да направя едно чудо безъ помощта на материята, А сжщото бѣ и съ Цезарь, съ Александъръ Велики. Насъ ни забравиха. Имената на завоевателитѣ ще ги изучаватъ съ досада само въ учебницитѣ. Каква пропастъ зѣе между моята нищожность и вѣчното царство на Христа, Когото обичатъ, Комуто се кланятъ и Комуто се молятъ по всичкитѣ крайща на широкия свѣтъ! Умрѣлъ ли е наистина, Христосъ? Та Неговата смъртъ не е ли по-скоро животъ? Да, ето това е Христовата смъртъ — не смъртъ на човѣкъ, а смъртъ на единъ Богъ!

Когато преди нѣколко години умрѣ Ленинъ, тѣлото му балсамираха и поставиха въ единъ неимовѣрно скъпо украсенъ мавзолей въ Москва. Идеята на съветската власть бѣ да направи отъ този трупъ свещенна реликва, при която маситѣ да се изреждатъ на поклонение и отъ която да черпятъ сила и вдъхновение. Уви, трупътъ бързо започна да се разлага! Обърнаха го въ прахъ и мавзолеятъ най-сетне трѣбваше да бжде заключенъ. А Ленинъ умрѣ, дума се, вчера... Христосъ пъкъ умрѣ преди 19 вѣка, но отидете въ която щѣте църква, въ най-малката дори, и Вие ще видите гроба Христовъ и предъ Него, като предъ най-драгоценна светиня, въ всѣки часъ презъ деня.

благоговейно коленичили благочестиви души да възнасятъ тихи молитви и не къмъ праха или балсамирания трупъ на Христа, а къмъ вѣчно живия Спасителъ и Утешителъ на човѣшкитѣ души! Кажете следъ това, че Христосъ е само човѣкъ. Тогава вие не можете да обясните тая непресекваема любовъ къмъ него!

Но, има и друго нѣщо:

Вие не можете да обясните и това, защо и днесъ още тѣй много Го мразятъ!

Въ продължение на 2000 години Той имаше постоянно врагове, а има ги още и днесъ; врагове, които въ своята сатанинска омраза искаха просто да изличатъ изъ историята и изъ съзнанието на хората Неговото име; врагове, които съ адска ненавистъ и насилия работѣха и работятъ срещу Него.

Ето и това не мога да проумѣя: защо е тази омраза ако Христосъ бѣше само човѣкъ?

Все още бихъ могълъ да разбера една такава омраза и ненавистъ, която продължава години, столѣтия и хилядилѣтия дори, но къмъ единъ кърволокъ тиранинъ, каквито е видѣла човѣшката история, нѣкой Неронъ, напр или Атила, който е билъ бичъ за човѣчеството. Но ние сме свидетели на една сатанинска омраза не къмъ фараонитѣ отъ Египетъ, които зидаха своитѣ величествени пирамиди върху коститѣ на робитѣ, не и къмъ потъналия въ кърви Неронъ, а къмъ Христа — кроткия Учителъ отъ Назаретъ. Него мразятъ! Ето, това не мога да разбера! Защото, ако да не бѣше Христосъ нищо друго, освенъ обикновенъ човѣкъ — искамъ да кажа *само* човѣкъ — пакъ Той трѣбваше да бжде споменаванъ съ почитъ и уважение; Той напълно заслужаваше това.

Нима Той обиди нѣкого? Нима учението, което проповѣдваше Той, носѣше зло за човѣчеството? На ли — това е поне всеизвестно — Той проповѣдваше не друго, а великата сила на любовта? На ли отъ Неговитѣ уста чухме притчата за милостивия самарянинъ? Ето, тоя Христосъ е предметъ на необяснима сатанинска омраза!

Че Христосъ не е билъ само човѣкъ, а нѣщо много повече отъ човѣкъ, показва и този особено забележителенъ исторически фактъ: Христосъ бѣ умъртвенъ преди 2000 години, но Неговото благословено име, Неговата сила, Неговиятъ свещенъ образъ продължаватъ да сж живи и днесъ въ сърдцата на стотици милиони отъ сърдце предадени Нему и любящи Го вѣрующи. Христосъ умрѣ преди 2000 години, но Неговитѣ гонители се боятъ отъ Него и днесъ и Го преследватъ на смъртъ и животъ.

Да погледнемъ на въпроса чисто човѣшки: може ли нѣкой да обясни тази дива умраза, която трае вече 2000 години? Може ли да обясни самия двехилядогодишенъ животъ на християнството, борбитѣ, които е изживѣло, атакитѣ, които е отбило, победитѣ, които е нанесло, ако Христосъ да бѣше само човѣкъ, живѣлъ нѣкога и осжденъ да бжде разпнатъ на кръста?

— *Свърши се!* — бѣха последнитѣ думи на умирация на кръста Спасителъ. И да бѣше Христосъ само човѣкъ, тия думи щѣха да свидетелствуватъ за пълното разочарование и банкрутъ на Неговото дѣло и мисия. А тѣ говорѣха, на всички, че дѣлото Му се увѣнча съ успѣхъ, жертвата е принесена и „всичко е вече къмъ края си“.

— *Свърши се!* — Така се успокояваше тълпата, когато се връщаше отъ Голгота, кждето преживѣвъ всички ужаси на земетръса и помрачаването на слънцето. „Свърши се“, т. е. нѣма вече отъ какво да се боимъ. Всичко вече замина. . . .

— Всичко вече премина! — така сигурно е извикалъ и Пилатъ, който следъ тая несправедлива присжда не можеше да намѣри миръ за душата си. Така е викалъ, може би, и Иродъ, който до тогава живѣеше въ непрестаненъ страхъ да не би Христосъ да вдигне нѣкоя революция срещу него.

— Свърши се! Всичко вече премина! — сж викали и враговетѣ Христови, които изведнажъ сж се видѣли облекчени отъ своитѣ грижи да преследватъ на всѣка крачка Христа. Колко безсънни нощи имъ струваше Той, но сега всичко премина и тѣ можеха необезпокоявани отъ никого, да спятъ вече спокойно.

— *Свърши се! Значи, това бѣше краятъ?!* — въздишаха и измаменитѣ въ своята надежда апостоли. . . .

Кажете сега пъкъ вие, какъ е възможно това, следъ като Христосъ завърши Своя земенъ животъ съ едно таково крушение, какъ е възможно да се помисли само, че ето вече 2000 години никой да не може да забрави Христа, въпрѣки толкова многото промѣни, станали въ разбиранията схващанията, обичаитѣ и напредъка на човѣчеството? Нѣщо повече, какъ е могълъ сжщиятъ тоя Христосъ днесъ да заеме едно тѣй особено мѣсто въ историята на човѣчеството? Едно мѣсто, което да буди страшната умраза на вѣковетѣ, които сж готови на ново да Го умъртвятъ? Но нали Той бѣше

умрѣлъ на Голгога? О, повѣрвайте ми, никой не се захваща съ единъ умрѣлъ, съ единъ, наистина, мъртавъ човѣкъ! . . .

Когато човѣкъ размисли по-добре тия въпроси, идва му на умъ едно чудесно мѣсто въ священото писание и той е готовъ, заедно съ ап. Павла, съ непреодолима сила да извика: *„На Царя навъковетъ, на Безсмъртчия, на Невидимия, Единствения Богъ — слава и честь! (1 Тим. 1:17).* Защото, наистина, Христось бѣше Богъ!

Намъ ни е непонятна оная безгранична омраза и ненависть, съ която преди 19 вѣка фарисеитѣ преследваха Христа, а ето — *сжщата тая страшна омраза* и днесъ е пусната въ ходъ срещу Христовия кръстъ и Църквата! Ние познаваме горещата, готова да се жертвува любовъ, която преди 19 столѣтия последователитѣ на Христа принасяха на своя Учителъ и Господъ — и ето *пламъцитѣ на сжщата тая любовъ* и днесъ пламтятъ въ готовитѣ за жертви милиони преданни на Христа сърдца. Може ли свѣтовната история да ни посочи другъ подобенъ случай, когато омразата, както и любовята, срещу едно лице да трае 2000 години, вжпрѣки закона за времето, което бавно, но сигурно всичко избѣрсква, времето което всичко погребва?

Шомъ като Христось е могълъ да остави таква следи, които и до днесъ никой не може да заличи, нуждни ли ни сж поясни доказателства, че Той е повече отъ човѣкъ? *Не Той е Богочовѣкъ, Той е безсмъртчия царъ на въковетъ!*

Но азъ трѣбва да продължа и отида и понататъкъ: Христось е царъ навѣковетъ, не защото Неговото име ни е завещано отъ вѣковетъ, но защото отъ Него и днесъ блика единъ неизтощимъ изворъ на всѣка енергия.

Ако да бѣше Христосъ само човѣкъ, кой може да обясни оная безмѣрна мощь на Неговата лична магия и обаяние, които бликатъ изъ Него ето вече 2,000 години, макаръ че Той бѣше осъденъ като злодей?

Въ една отъ по-предишнитѣ страници цитирахъ думитѣ на нещастния Нитче: „Когато въ недѣлно утро чуемъ звѣна на камбанитѣ, ние се питаме: Възможно ли е това? И всичко това е за оня евреинъ, когото разпѣнаха преди 2000 години защото се наричаше Синъ Божий!“ Наистина, да бѣше Христосъ само обикновенъ еврейски разбойникъ, който бѣ осъденъ да увисне на дървото на позора — на кръста, тогава ние сме предъ една загадка, предъ която човѣкъ би полудѣлъ. Нитче именно полудѣ предъ тая загадка. Той започна борба на отричане Христа, борба срещу разпѣнатия „евреинъ“ и Неговото учение и отиде на дъното. Въ неговото последно писмо, което той написа преди умопомрачението си, стои това загадъчно слово: „Разпнатиятъ!“ Разпнатиятъ Христосъ, срещу Когото 2000 години се води яростна борба, срещу Когото безброй много сж се надигали, но Който продължава презъ всички времена да бже благословения царь на вѣковетѣ!

Който проследи съ благи намѣрения въ душата си Неговия животъ, както ни е даденъ въ евангелията и чуе думитѣ Му, които свидетелствуватъ за Неговото божествено самосъзнание; който проучи чудесата Му, както и свръхестествената Му личностъ, и заедно съ това почувствува своитѣ собствени слабости и слабоститѣ въобще на човѣшкия родъ; който е почувствувалъ вече всичкото падение и изоставеность на собствената

си душа и е могъл поне веднажъ, попадналъ между главоломни подмоли и опасности въ живота, да извика къмъ Бога за милостъ, о, той има повече отъ хиляди основания за радостна, животворна изповѣдь на вѣрата си: „Ти си Христосъ, Синъ на Живия Богъ!“.

Чудно трогателна е евангелската страница, кждето е записанъ разговора между сатаната — изкусителъ и постещия Христосъ. Явява се падналиятъ ангелъ при Христа, Който вече 40 дни е постилъ, и съ една нечувана дързостъ иска да въвлече Христа въ грѣхъ!

— Всичко това ще ти дамъ, ако паднешъ и ми се поклонишъ (Мат. 4:9).

Но изъ устата на Господа прогърмѣлъ унищожаващиятъ гласъ на свещения гнѣвъ:

— Махай се, сатано!

Сатаната напусналъ Христа, но думитѣ: „Всичко това ще ти дамъ, ако паднешъ да ми се поклонишъ“, тресе въ продължение на 2000 години историята на Църквата. Та историята на Църквата не е нищо друго, освенъ страшна исполинска борба за решение на въпроса:

— Хора, за кого смѣтате Христа? Когато се молите, Кому се молите? Защото всѣки човѣкъ все се моли нѣкому — или на Христа, или на сатаната. Кому да се молимъ?

Нашиятъ отговоръ е този на ап. Павла: „Ако и да има тѣй наричани богове, ... ние, обаче, имаме само единъ Богъ, Отца, отъ Когото е всичко и за Когото сме създадени и ние, и единъ Иисусъ Христосъ, чрезъ Когото е всичко и ние сме чрезъ Него“ (1 кор. 8:5—6).

И азъ прекланямъ коленетъ си предъ Христа, както сж правили това и най-добритъ представители на човѣчеството отъ 19 вѣка насамъ и казвамъ заедно съ тѣхъ:

— Господи, вѣрвамъ и изповѣдвамъ, че Ти не можешъ да бждешъ като единъ отъ насъ — смъртенъ, простъ и обикновенъ човѣкъ! Ти трѣбва да си нѣщо повече, трѣбва да си Богъ! Като Твоето учение никой до сега не е училъ! Твоята мждростъ е далечъ надъ всѣкакви философски мждрувания! Твоето име нѣма да се помрачи отъ безсмисленитъ яростни атаки на човѣчеството! Твоятъ образъ нѣма да бжде увѣковѣчаванъ отъ студения бѣлъ мраморъ — както това става съ великитъ учени на свѣта, но той ще бжде отпечатанъ въ сърдцата на стотици и милиони топли и любвеобилни сърдца

— *Ти, Христе, Когото разгнаха и умъртвиха, Когото погребяха и запечатаха въ гробъ, Ти, Когото откъснаха отъ нашитъ срѣди и все пакъ вѣчно си живъ въ насъ, Ти не можешъ да бждешъ само човѣкъ!*

Азъ вѣрвамъ, че Ти си Синъ на Живия Богъ!*)

превелъ протоиерей *Дим. Андреевъ.*

*) Настоящето е съкратенъ преводъ на нѣколко беседи на голѣмия будапещенски професоръ и проповѣдникъ Dr Tihamér Toth, помѣстени въ книгата му „*Die Lehre Christi*“.

Цена 5 лева